NILS HOLGERSSON 120 YEARS LATER – WELCOME TO ENJOY THE TRIP!

The authors: Lars-Göran from Sweden/ Iceland, Zahne and Jelena from Latvia, Sarah from Sweden, Virginia from Lithuania and Viivika and Kristina from Estonia

Introduction

From Nils Holgersson to Sweden today

This booklet is meant for students of Swedish at the A2-B2 language level, who want to develop their language, at the same time getting to know about modern Sweden, its towns and countryside, and places of cultural interest. We have woven into the text information about some modern trends in society, the ecological and green mindset and entrepreneurial endeavours.

Geographically, the intention is to offer a roundabout of Sweden today, visiting both the bigger cities and remote countryside.

How did we choose the places of interest? Well, already back in the beginning of the 1900s, the Swedish writer Selma Lagerlöf faced the task of how to acquaint the Swedish school children with Swedish geography. In 1902 she was commissioned by the National Teachers Association to write a geography reader for the public schools.

Her adventurous book that took the main character, Nils Holgersson, a boy that had been turned into a *tomte/pyssling* through Sweden became a popular reading material for children also beyond school. It was titled *The Wonderful Adventures of Nils* (orig. *Nils Holgerssons underbara resa genom Sverige*; literally *Nils Holgersson's wonderful journey across Sweden*) and given out in 1906.

In Nils Holgersson's book, the main character travels across the different regions of Sweden (*landskap*). In our book, the main character Nilla travels through the same landskap, but some 120 years later. Welcome to explore and enjoy!

Structure of the book

You can see the map of Sweden with its different regions (*landskap*) on the map below. The main character's trip is sketched in the list of regions she travels through.

For ease of language learning, the more difficult texts are equipped with the translations of some more difficult vocabulary items (B1-B2 on the European Language Framework).

As our primary target group is students in the Baltics, where applicable, the connection to the Baltic countries is mentioned as a little "extra" cultural knowledge boost.

To make the book user friendly for learners from all over the world, the vocabulary has been translated into English.

You can use the booklet reading it in a "linear" way, chapter after chapter. But in the digital version of the book you can also choose the landskap that interests you most just by clicking on that region on the digital map.

We hope that this little learning material can be of support and a great companion on your way of exploring Sweden and learning about its different regions and history, stories and dreams as well as its modern developments today.

Practical comments

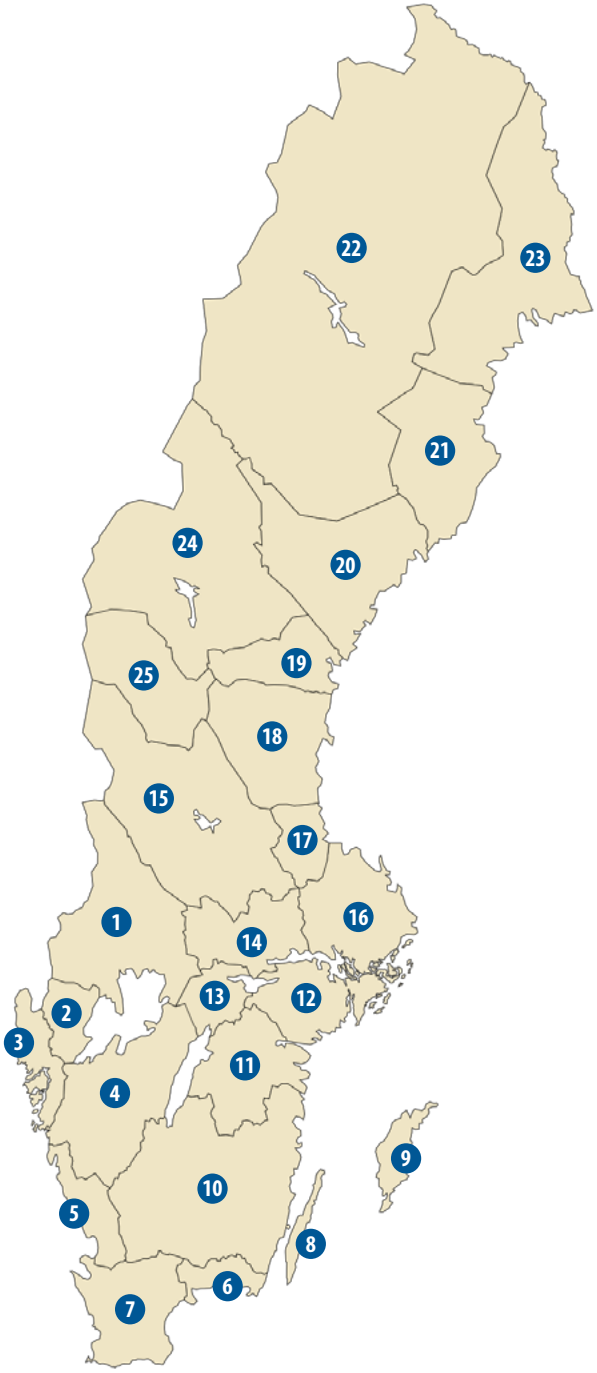
The book is built up in the travelogue format, and the main character is a person visiting Sweden during one year, moving through the different landscapes according to the following schedule:

Nillas underbara resagenom Sverige

20 mars – 8 november

Svenska Landskap i berättelsen

1. Värmland	Besöket på Mårbacka
2. Dalsland	Vandra Pilgrimsleden och bo i Glashus
3. Bohuslän	Hällristningar
4. Västergötland	Göta kanal – att bli trädfadder och Karlsborgs fästning
5. Halland	Medeltidsfyndet Bockstensmannen
6. Blekinge	Karskrona och safariparken Eriksberg
7. Skåne	Turning Torso och Ales stenar
8. Öland	Stora Alvaret och Sollidens slott
9. Gotland	Visby och Almedalsveckan
10. Småland	Äventyrlig färd till Vimmerby
11. Östergötland	Vandring i industrilandskapet i Norrköping
12. Södermanland	Sigurdsristningen på Ramsundsberget
13. Närke	Jannelunds gård – ekologiskt lammkött och växtprotein
14. Västmanland	Gravfältet Anundshög och Sala silvergruva
15. Dalarna	Falu koppargruva och Carl Larssons Sundborn
16. Uppland	Uppsala och Mumindalen på Blidö i Roslagen
17. Gästrikland	Spöket Agnes på Gävle slott
18. Hälsingland	Downhillcykling och gyttjebad i Järvsö
19. Medelpad	Drakarna i Sundsvall och skulpturen Y:et
20. Ångermanland	Världsarvet Höga kusten – Skuleberget och surströmming
21. Västerbotten	Meetoo-skulpturen Listen! och kulturhuvudstaden Umeå
22. Lappland	Sápmi, Treriksröset och Kungsleden
23. Norrbotten	Flygmuseet F 21 Luleå
24. Jämtland	På Åreskutans topp
25. Härjedalen	Överhogdals kyrka och världens största träbjörn

22
23
21
24
20
19
25
18
15
17
1
16
14
13
12
2
3
11
4
9
10
5
8
6
7

Området ”Sápmi” och samerna

Sápmi – även kallat Sameland – sträcker sig över hela Nordkalotten samt en stor del av den Skandinaviska halvön. Området utgör samernas historiska bosättningsområden och omfattar delar av Sverige, Norge, Finland och Kolahalvön i Ryssland. Det är svårt att markera en sydgräns för samernas utbredning i Sverige. Det finns arkeologiska spår efter samisk verksamhet så långt söderut som i landskapen Värmland och Västergötland.

En modern resa genom Sverige

Jag heter Nilla och är en 17-årig svensk tjej från Sunne i landskapet Värmland som ligger i hjärtat av Sverige. Jag går i gymnasiet i Karlstad och pluggar på Hotell- och turismprogrammet.

Som ni förstår är jag mycket intresserad av resor och olika sevärdheter. Tillsammans med min familj har jag redan hunnit besöka alla länder runt Östersjön, bland annat de baltiska staterna. Jag har en del av mina rötter i just i Baltikum, nämligen i Estland där min farfars far Art Kask under kriget fick fly från Nuckö till Sverige år 1944.

Jag tycker om att skriva så jag för både dagbok och skriver ner mina intryck från mina resor. Jag har faktiskt tänkt starta en reseblogg och börja dela med mig av mina intryck och erfarenheter – och inte bara genom bilder på Instagram eller via Facebook. Jag skulle vilja börja sända live också – kanske använda Poddar, YouTube och Instagram. Det skulle vara roligt att bli en populär resebloggare!

Häromdan fick vi en projektuppgift i skolan – att i ett examensarbete beskriva och presentera en resa som vi skulle vilja göra som äventyrare eller reseledare och sälja den till intresserade researrangörer. Vi kommer att starta var sitt så kallade UF-företag, alltså ett ungdomsföretag. Vad häftigt! Vi får alltså prova på att starta eget och vara egenföretagare under ett år! Dessutom blir det ett perfekt tillfälle att skriva en blogg och sända resereportage, tänkte jag. Nu ska jag bara bestämma vart jag skulle kunna resa.

Tankarna och drömmarna var många så det var svårt att besluta sig. Jag googlade lite för att se vilka länder folk brukar skriva om. På något sätt hamnade jag på en sida om gamla reseböcker och där fick jag läsa om *Nils Holgerssons underbara resa genom Sverige* av Selma Lagerlöf, där pojken Nils blir förvandlad till en pyssling och som på ryggen av en tamgås får resa och se hela Sverige. Ja, just ja! Jag har ju läst reseskildringen som barn och tyckte jättemycket om den – trots att boken var urgammal – skriven redan 1906! Speciellt de fina och målande beskrivningarna av Sveriges landskap i norr var en fascinerande upplevelse. Jag har ju dessutom sett en animerad film!

Men vänta ... Varför inte själv göra om den resan? Fast i dagens Sverige, va? Fast inte på en gås, så klart, ha! ha! … utan med moderna transportmedel – men också resa på nätet till vissa ställen?! Använda de nyaste IT-hjälpmedlen som appen Google Maps. Kanske prova med satellitbilder? Kanske skicka ut en drönare till svåråtkomliga platser? Selma Lagerlöf skrev ju en lärobok om svensk geografi och jag kan vara typ en digital reseledare på en blogg med en del livesändningar. Häftigt, va?

Vilket hisnande roligt år det kommer att bli! Jag kan inte vänta, vill bara sätta igång, nu, direkt!

Jag vill absolut få se hela Sverige – alla våra 25 landskap. Hoppas att jag hinner! Kommer att använda alla mina helger, skollov och hela sommaren till att resa. Kanske tar jag med min yngre bror ibland, kanske hela familjen eller någon kompis för det blir ännu roligare så och då kan jag prova på att vara guide också.

Nils Holgersson, i Selma Lagerlöfs bok, började ju sin resa från sin hemby i Skåne. Så var ska jag börja! Kanske starta i landskapet Värmland där jag själv bor? Det var här, nämligen på gården Mårbacka som Selma Lagerlöf bodde och verkade större delen av sitt liv – även om hon skrev Nils Holgerssons och flera andra av sina mest betydande böcker under tiden hon bodde i Falun.

Starta just här till att börja med – skriva lite om vilka sevärdheter vi har runt omkring oss? Och en annan idé – efter Värmland, varför inte följa i Nils fotspår och besöka de svenska landskapen i samma ordning som Nils en gång gjorde! Och starta i mars och vara tillbaka hemma i början av november.

Då ses vi snart i min första blogg – ”Nillas underbara resa genom Sverige!” Ja, så får det vara!

Vi börjar med vackra Värmland! Välkomna!

Värmland

Besöket på Mårbacka

Kära bloggbok!

Idag påbörjade jag min resa genom Sverige. Jag hade gärna flugit på en gåsrygg som Nils Holgersson men då det var svårt att hitta en gås som ville ställa upp bestämde jag mig för att resa med andra färdmedel. Till själva resans startpunkt, gården Mårbacka i Sunne, tog jag mig med min svarta springare som i själva verket är en gammal Crescent från 1950-talet, som min morfar använde för att ta sig mellan sin bostad i Sunne och sitt arbete i Munkfors.

Det nya Mårbacka, som det sett ut sedan ombyggnaden 1921–1923.

Foto: KM IDÈ. Mårbackastiftelsens arkiv

På Mårbacka

När jag skriver detta befinner jag mig i Valborg Olanders rum på Mårbacka. Det var Selmas förslag att jag skulle sova över, hon ville inte att jag skulle ge mig ut på vägarna i mörkret. Nu undrar du förstås vilken Selma jag menar? Det kan väl ändå inte vara författaren Selma Lagerlöf på Mårbacka, tänker du kanske eftersom du vet att hon dog för nästan 80 år sedan. Just därför blir du nog förvånad när jag berättar att det är precis den Selma jag menar. Jag träffade både henne och hennes litterära skapelse Nils Holgersson i samband med min cykelolycka, vilken om det velat sig illa kunde ha slutat med min död, men istället ledde till mitt transtemporala möte med Selma och Nils.

Selma Lagerlöf, porträtt från 1906.

Foto: A. Blomberg, Stockholm. Mårbackastiftelsens arkiv.

Det gamla Mårbacka målad av Selma Lagerlöfs morbror Christoffer Wallroth (1841–1916).

Krasch, brak, duns! Ungefär så lät det när jag, efter att ha sladdat på en isfläck, med en krasch och ett brak körde rakt in i staketet som omgärdar Mårbacka. För att därefter flyga i en liten båge tills jag landade med en duns på gårdsplanen framför huset. Av själva flygturen minns jag att jag förbannade mig själv för att glömt att ta på mig min cykelkask. (Jag säger kask för att jag heter Kask och för att det är ett gammalt ord för hjälm). Jag tänkte också att det vore bra förargligt om jag skulle dö redan på min första etapp av min långa resa.

Jag dog inte (som du förstår eftersom du läser det här) men jag måste ha svimmat när jag slog i backen. Medan jag var medvetslös måste jag ha förflyttats bakåt i tiden. Jag vaknade nämligen upp av att en kvinna i ålderdomliga kläder hjälpte mig upp från marken och borstade gruset av mig. När jag tittade mig omkring såg jag att något inte riktigt stämde med platsen jag nyss var på. Jag kände igen grusplanen och trädgården men själva huset, det ståtliga Mårbacka, hade krympt till en ganska oansenlig låg och rödmålad träbyggnad. Också årstiden var en annan, det var inte längre vårvinter utan höst. Löven på träden lyste gula och det hade redan börjat skymma fastän klockan bara var fem på eftermiddagen.

Jag tyckte att kvinnan med sin fotsida kappa och sin stora hatt föreföll bekant men det var först när jag upptäckte pysslingen som bitarna föll på plats. I tron

att en råtta kröp omkring på min fot tittade jag förskräckt ner och såg hur en liten pilt inte större än en tesked, klädd i röd toppluva, gula knäbyxor och träskor, var i färd med att putsa mina skor med en dockskoborste.

I det ögonblick då jag såg pysslingen och kvinnan tillsammans förstod att jag hade kommit till min resas verkliga början. Jag förstod att mitt transtemporala möte med Selma och Nils hade arrangerats för att ge mig klarhet i hur jag ska skriva min reseblogg. På samma sätt som Nils genom berättelsen om sin resa ger Selma klarhet i hur hon ska skriva geografiboken *Nils Holgerssons underbara resa genom Sverige* (1906–1907) för Sveriges skolbarn.

Din Nilla Kask,
Mårbacka, fredag den 20 mars 2020.

Pysslingen Nils Holgersson i sin röda luva, sina gula knäbyxor och träskor.
Illustration: Anton Pieck, tidigt 1900-tal.

Ordlista

skapelse, -n – a creation
pyssling, -en – a dwarf
det var bra förargligt – that would be a shame
ålderdomlig – old-fashioned
krympa till (-er, -te, -t) – to shrunk to
förefalla bekant (-er, -föll, -fallit) – to seem familiar to

Nils Holgersson på gåsryggen. Illustration av Bertil Lybeck (1887–1945) i Selma Lagerlöfs *Nils Holgerssons underbara resa genom Sverige* Albert Bonniers förlag 1950 (första utgåvan 1906–1907). Silhuett av Selma Lagerlöf använt som bokstöd för *Nils Holgerssons underbara resa*.

Bokstödets formgivare: Jan Landqvist. Foto: Sarah Ljungquist

Lite fakta

Mårten gåskarl: Namnet på tamgåsen som Nils Holgersson flyger på under sin resa genom Sverige i Selma Lagerlöfs Nils Holgerssons underbara resa (1906–1907).

Selma Lagerlöf (1858–1940): Världsberömd svensk författare som bland annat skrev Nils Holgerssons underbara resa genom Sverige. Selma Lagerlöf var den första kvinnan i Svenska Akademien och den första kvinna som fick Nobelpriset i litteratur. Lagerlöf tilldelades priset 1909. För prispengarna lät Lagerlöf åren 1921–1923 bygga om Mårbacka till den ståndsmässiga herrgård i karolinsk stil som den är idag.

Valborg Olander: En av Selma Lagerlöfs livskamrater. Sophie Elkan hette en annan.

Kask: Gammalt svenskt ord för hjälm. Det är lite roligt att låta denna berättelses protagonist Nilla Kask använda ordet eftersom hon heter Kask i efternamn.

Kapitel XLIX (19) ”En liten herrgård” i *Nils Holgerssons underbara resa*: Ett metakapitel där berättaren (Selma) kommer till sitt barndomshem Mårbacka (där hon inte bor vid tidpunkten) för att få inspiration till sin berättelse. På Mårbacka träffar hon sin egen fiktiva skapelse, pysslingen Nils Holgersson, som får berätta för henne om sin resa genom Sverige. När hon hör hans berättelse vet hur hon ska skriva sin egen:

> *”Nej, det var då en lycka att råka på en, som rest på gåsrygg över hela Sverige!” tänkte hon. ”Just det som han berättar, ska jag skriva i min bok. Nu behöver jag inte ha mer bekymmer för den sakens skull. Det var ju bra väl, att jag reste hem. Tänk ändå, att jag skulle få hjälp med detta, så snart som jag kom till den gamla gården!”* [1]

Nils Holgersson på Mårten gåskarls rygg.
Illustration: Anton Pieck

[1] Selma Lagerlöf, *Nils Holgerssons underbara resa genom Sverige*, andra bandet, Albert Bonniers förlag, Stockholm 1950 (1907), s. 368

Att fundera över och diskutera

- ”Besöket på Mårbacka” är skriven som en fiktionstext med inslag av det som kallas magisk realism. Detta innebär att texten rör sig mellan saga och verklighet. Fundera över vad i texten som är verklighet och vad som är saga.
- Nilla Kasks möte med Selma och Nils kan beskrivas som en metatext, det vill säga ett slags författarens kommentar till den egna texten, hur den ska läsas och förstås. Fundera över – och diskutera – metatextens funktion i ”Besöket på Mårbacka”. Vad gör metatexten dig som läsare uppmärksam på?

Språkförståelse

Förklara med egna ord vad de kursiverade orden / uttrycken betyder i följande meningar. Fundera på varför de används i texten ”Besöket på Mårbacka”:

1. Jag träffade både henne och hennes litterära skapelse Nils Holgersson i samband med min cykelolycka, vilken om det velat sig illa kunde ha slutat med min död, men istället ledde till mitt *transtemporala* möte med Selma och Nils.
2. Jag tyckte att kvinnan med sin fotsida kappa och sin stora hatt föreföll bekant men det var först när jag upptäckte pysslingen som bitarna *föll på plats*.
3. I tron att en råtta kröp omkring på min fot tittade jag förskräckt ner och såg hur en liten pilt *inte större än en tesked*, klädd i röd toppluva, gula knäbyxor och träskor, var *i färd med* att putsa mina skor med en dockskoborste.

Dalsland

Vandra Pilgrimsleden och bo i Glashus

I strålande aprilsol lämnade jag Karlstad i Värmland – och sitter nu på ett tåg i Dalsland på väg från Bengtsfors till Mellerud som ligger vid Sveriges största sjö Vänern. Järnvägen går genom varierande dalsländsk natur med öppna landskap, trolska skogar och utmed hisnande vackra vyer längs Dalslands kanal – vi kom just till den berömda akvedukten i Håverud med sina slussar där kanalen leds fram ovanför en strid fors i en stor ”järnlåda”. Tåget stannar till en kort stund så att alla kan ta ett fotografi.

Jag sitter och googlar på lite på sevärdheter i Dalsland och har bestämt mig för att vandra den omtalade Pilgrimsleden och sen – ja just det – prova på hur det är att bo mitt i naturen i glashus!!

När jag surfade omkring på nätet blev jag så inspirerad av hur man kan informera om och marknadsföra sitt landskap så levande och lockande – det här läste jag någonstans:

”En bra berättelse om en plats lever sitt eget liv. Den tillåter dig att fantisera, känna efter och ta dina egna vägar. Den tar dig med till nya platser där du möter människor som ger dig andra tankar och insikter.”

Beskrivningen stämmer bra med hur jag själv upplevde Värmland! Jag fick så fina upplevelser och berättelser till min blogg! Nu vill jag fortsätta att fantisera, känna efter och få nya tankar på min resa i Dalsland! Oj – tåget stannar just nu till i lilla Mellerud och jag ska kliva av. På stationen väntar min kompis Vigdís från Island. Vad trevligt att vara två när vi ska ut och vandra i naturen – så i morgon startar vi med den historiska Pilgrimsleden där munkarna en gång vandrade västerut till Norge!

Dalsland ligger väster om Sveriges största sjö Vänern och gränsar i norr till Värmland, i nordväst till Norge, i väster till Bohuslän och i söder till Västergötland. Dalsland kallas ibland för ”ett Sverige i miniatyr” och är ett av de landskap i Sveriges som har flest sjöar. Men det finns också vackra skogar och bördiga slätter – och naturupplevelser!!

Ordlista

bördig – fertile
en strid fors – a rapid stream, river
hisnande – breathtaking
insikt, -en – an insight
kliva av (kliver, klev, klivit) – to get of
lockande – attractive
marknadsföra, -för, -de, -t – to market
trolsk – magical
uppleva, -er, -de, -t – to experience

Att vandra Pilgrimsleden

Naturen på dagen – skön säng på kvällen, säger Vigdís när vi stannar till och lagar lunch vid en rastplats efter att ha vandrat några timmar på Pilgrimsleden. Vi bär all utrustning med oss i våra ryggsäckar, inklusive maten, och är rejält trötta.

I Dalsland finns alla förutsättningar för att ge dig en rejäl boost av både återhämtning och välbefinnande, säger jag medan vi vilar ut efter vandringen.

Vigdís skrattar och instämmer: Ja – här är naturen verkligen orörd och upplevelserna genuina – precis som på Island! Men landskapet är helt annorlunda! Inga glaciärer, gejsrar och vulkaner – mest bara skog!!

Titta vilka fantastiska bilder, säger jag och visar Vigdís fotografierna jag tog med min smartphone på akvedukten i Håveryd där tåget stannade till. Den där kanalresan vill jag verkligen göra en annan sommar!

Jag har läst på lite om Pilgrimsleden och berättar för Vigdís om den här allt mer populära vandringsleden. Att vi går samma väg som användes av medeltidens pilgrimer. I Sverige finns flera sådana här leder – som kallas Nidaros-vägar. Namnet kommer av att slutmålet för dåtida vandrare var domkyrkan Nidarosdomen i nuvarande Trondheim i Norge. Syftet var att pilgrimerna ville besöka det katolska helgonet Olof den heliges grav.

Men nu är det dags att vandra vidare mot vårt slutmål – kyrkbyn Edsleskog. Vi ser på kartan att vi kommer att passera många vackra platser med historisk anknytning, alltifrån stengärdsgårdar och torpargrunder till flera vackra kyrkor från 1200-talet.

I natt ska vi övernatta på en av ledens lägerplatser och sova i tält och varma dunsovsäckar. Och i morgon kväll ska vi lyxa till det och övernatta på ett modernt

Akvedukten i Håveryd.

Foto: Melleruds kommun, https://www.mellerud.se/

Upperud 9:9 hotell.

Foto: Upperud 9:9, https://www.upperud.se/

designhotell i anrik bruksmiljö: Upperud 9:9 Vi ser redan fram emot att få njuta av en svalkande drink i solnedgången på bryggan, sova gott och ta ett morgondopp i Dalslands kanal innan frukost.

Ordlista

alltifrån – everything from
anknytning, -en – a connection
annorlunda – different
anrik – with its fine old traditions
brygga, -n – a bridge, a pier
domkyrka, -n – a cathedral
dunsovsäck, -en – a sleeping bag filled with fluff
dopp, -et – a dip
förutsättning, -en – a condition
instämma, -er, -de, -t – to agree
lägerplats, -en – a campsite
led, -en – a trail, a road
rastplats, -en – a rest place
solnedgång, -en – a sunset
stengärdsgård, -en – a dry stone, drystack
svalkande – cooling
torpare, -n – a crofter
utrustning, -en – an equipment
välbefinnande, -t – a well-being
återhämtning, -en – a recovery

Att bo i Glashus

Den intensiva och vackra naturen i Dalsland är helt oslagbar för den som söker en rejäl återhämtning och ett välbefinnande. Min kompis Vigdís och jag beger oss nu till en plats med sinnesupplevelser utöver det vanliga och övernattar i ett av de unika glashusen från projektet The 72 Hour Cabin.

De 5 små glashusen ligger mitt i naturen på ön Henriksholm i sjön Ånimmen och bjuder på makalös utsikt över både skog, sjö och stjärnhimmel. Stress och vardagskrav kommer snabbt att begravas djupt ner i den dalsländska myllan

Glashus.

Foto: Anna-Lena Lundqvist / Turistrådet Västsverige, https://www.vastsverige.com/

Ordlista

begrava, -er, -de, -t – to bury
makalös utsikt – incomparable views
mylla, -n – a humus
oslagbar – unique

Tillbaka till naturen

Vilka fina naturupplevelser vi haft här i Dalsland, säger Vigdís. Jag undrar hur det skulle vara att bo på landet. Kanske förverkliga en vision om ett bättre liv än det i storstaden. Kanske spelar klimathotet in när jag funderar på det. Kanske drömmen om att leva nära naturen, motverka miljöförstöringen och utveckla miljövänliga alternativ till det storskaliga och besprutade. Jag har hört om något som kallas Omställningsrörelsen – undrar vad det är för något!

Omställningsrörelsen – och en ny grön våg

Relationen mellan människa och natur verkar att ha fått förnyad aktualitet. Flera tecken pekar på att det pågår vad man kan kalla en omställningsvåg i

Sverige – kanske kan vi tala om en ”ny grön” våg liknande den som skedde på 1970-talet.

I Sverige väljer alltså nu en del att flytta från städerna till landsbygden och motivet är att möta klimatförändringarna och samtidigt kunna leva ett bättre liv. Och liknande tendenser finns på andra håll i världen. Den så kallade Omställningsrörelsen är ett globalt nätverk i över 50 länder som består av människor med ambitionen att möta utmaningarna med krympande naturresurser, miljöförstöring och klimatförändringar genom att bygga lokala hållbara samhällen.

Det finns en bild av svensken som en person som tycker om att vara ute i skog och mark för att njuta av naturens prakt. Huruvida det stämmer i dagens Sverige låter vi vara osagt, men visst är det många av oss som finner ro i naturen; vi motionerar, promenerar, påtar i trädgården, njuter av stadsparker, gröna lundar, mossa och barriga stigar.

Naturens positiva inverkan

Hur naturen påverkar oss människor är idag ett stort forskningsområde och resultaten visar att naturen ger positiva effekter på människors fysiska, psykiska och sociala hälsa; välbefinnandet ökar och stressen minskar när människor oftare besöker gröna miljöer. Naturen ger möjlighet till återhämtning; blodtrycket sänks, stresshormoner sjunker och det har även visat sig att gröna miljöer har antidepressiva och ångestdämpande effekter.

Tillståndet av lugn och ro underlättar i sin tur koncentration och inlärning. Den återhämtning som naturen ger oss, får vi av att inte bara vistas ute i naturen, utan även att se gröna träd genom ett fönster, naturmotiv på bild eller målning. Ju mer tid vi spenderar i naturen, desto bättre mår vi, kan man notera. Forskningen visar att gröna miljöer verkar gynnsamt på stressade personer.

Ordlista

barr, -et – a coniferous
besprutad – sprayed
blodtryck, -et – a blood pressure
förnyad – renewed
forskningsområde, -t – a research area
förverkliga, -r, -de, -t – to realize
gynnsam – favorable
hållbart samhälle – a sustainable society
huruvida – whether

inverkan – an impact
klimatförändring, -en – a climate change
klimathot, -et – a climate threat
krympande – shrinking
miljöförstöring, -en – a pollution
miljövänlig – environmentally friendly
minska, -r, -de, -t – to reduce
mossa, -n – a moss
motverka, -r, -de, -t – to counteract
njuta av (njuter, njöt, njutit) – to enjoy
omställningsrörelse, -en – an adjustment movement
pågå, (-r, -gick, -gått) – to be going on
påta, -r, -de, -t – to poke
påverka, -r, -de, -t – to affect
prakt, -en – a splendor
sänka, -er, -te, -t – to lower
ske, -r, -dde, -tt – to happen
stig, -en – a path
storskalig – large-scale
tillstånd, -et – a condition
underlätta, -r, -de, -t – to facilitate, to ease
utmaning, -en – a challenge
utveckla, -r, -de, -t – to develop
ångestdämpande – anti-anxiety

Att fundera över och diskutera

- Vad har du för relation till naturen? Brukar du själv gör utflykter?
- Kan du ge exempel på moderna fenomen som tyder på att människan har kommit för långt från naturen?
- Vilka bekvämligheter i vårt moderna liv skulle du verkligen inte kunna leva utan?
- En vecka utan Facebook, Instagram och NetFlix – hur skulle det vara? Du får gärna lista både positiva och negativa saker.
- Egna reflektioner om hur naturen påverkar oss människor!

Språkförståelse

Förklara med egna ord vad de kursiverade orden betyder i följande meningar:

1. Relationen mellan människa och natur verkar att ha fått *förnyad aktualitet*.

2. Forskning visar att gröna miljöer *verkar gynnsamt* på stressade personer.

3. Stress och vardagskrav kommer att begravas djupt ner i *den dalsländska myllan*.

Bohuslän

Hällristningar

Nu fortsätter jag min resa till Bohuslän. Det är en vacker försommardag och i bussen sitter jag och ser ut genom fönstret hur solen flödar över åkrar och ängar som vi passerar. Snart är jag vid havet! I oktober, när höstdimman lägger sig som en våt filt över naturen kan jag drömma mig tillbaka till fiske, salta bad och värmen från kala klippor efter att jag tagit ett dopp i havet – ljuset och vågorna!

Bohuslän är Sveriges västligaste landskap, som är beläget vid Skagerrak och norra delen av Kattegatt på västkusten. Landskapet har gräns mot Norge i norr och mot Dalsland och Västergötland i öster. I söder gränsar Bohuslän till landskapet Västergötland.

Trots att landskapet är relativt bergigt, är den högsta toppen, Björnerödspiggen, endast 222 meter över havet. Så i jämförelse med detta är Estland rena höglandet med sitt Suur Munamägi-berg som har en höjd på 318 meter.

Bohuslän blev liksom Halland och även Skåne svenskt efter freden i Roskilde 1658. I Bohuslän pratar man en svensk dialekt som heter götamål och som har kvar många spår av norska. Bohusläningarna talade norska ända fram till folkskolereformen 1842.

Bohusläningar kallades av invånarna i grannskapet för baggar, ett så kallat ”vedernamn” som annars användes som öknamn om norrmän, och som alltså levde vidare efter att Bohuslän blivit svenskt.

I Bohuslän finns kända städer som Strömstad, Lysekil, Marstrand och Uddevalla. Även en del av Sveriges näst största stad Göteborg ligger i Bohuslän.

Efter andra världskriget hade Uddevalla en liten estnisk flyktingkoloni på cirka 200 ester som mest. De hade hamnat där tillsammans med andra balter efter den stora flykten 1944. Idag finns det nog inte många kvar som talar estniska i den trakten.

Bohuslän är ett idylliskt sommarparadis med många stränder, skär och öar med Tjörn och Orust som de största.

Eftersom Bohuslän ligger vid havet, har fisket, särskilt sillfisket, varit en avgörande näringsgren genom Bohusläns hela historia.

Övergivet granitbrott i Fågelviken.
Foto: Wikimedia Commons

Under 1800- och 1900-talet hade Bohuslän också en betydande stenindustri där det i första hand varit graniten som man brutit.

Ett mycket historiskt och kulturellt viktigt område i Bohuslän heter Tanum som ligger i norra delen av landskapet. Där finns det fin natur, men också urgamla fornlämningar som berättar om en hel del historia.

Men det jag först och främst skulle vilja se är hällristningarna. En hällristning är symboler, figurer eller avbildningar som man har huggit in på berghällar eller lösa klippor under forntiden. Det är som att se en ”bilderbok” från urgamla tider. I den boken har bronsåldersmänniskorna avbildat sin vardagshistoria, sina äventyr, där berättar de om sitt sociala liv, sina andliga upplevelser, trosföreställningar.

Hällristningarna i Tanum har skapats någon gång runt 1800–500 f.Kr. Arkeologerna har funnit många figurer och motiv som skepp, människor, träd, vapen och djur.

Hällristningar i Tanum.

Källa: Riksantikvarieämbetets fornminnesdatabas

Foto: Pixabay

Ordlista

kala klippor – bare rocks
vedernamn, -et, – a byname / nickname
näringsgren, -en – an economic branch
hällristning, -en – a rock carving
berghäll, -en – a rock
gtrosföreställning, -en – a religious belief

Att fundera över och diskutera

- Har du själv något ”idylliskt sommarparadis” som du gärna återkommer till!
- På gamla hällristningar kan vi se olika betydelsebärande bilder på djur och människor. I dagens sociala medier använder vi grafiska symboler för att förstärka känslor – exempelvis smiley, emoticon och emoji. Vilka använder du själv oftast och varför!

Språkförståelse

Förklara med egna ord vad de kursiverade orden betyder i följande meningar:

1. Bohuslän är känt för sitt fiske, *salta bad* och kala klippor.
2. Bohuslän är ett *idylliskt sommarparadis* med många stränder, skär och öar.
3. I den boken har bronsåldersmänniskorna *avbildat sin vardagshistoria*.

Västergötland

Göta kanal – att bli trädfadder och Karlsborgs fästning

Så var det dags att lämna Bohuslän och västkusten och bege sig österut till Västergötland. Det som lockar mig mest är att göra en resa på Göta kanal. Jag beställer en kanaltur med S/S Juno som går från Sjötorp i Vänern till Karlsborgs fästning i Vättern. Samtidigt läser jag i en broschyr att jag kan bli trädfadder. Och så vill jag gärna hinna med ett besök på Karlsborgs fästning.

Västergötland gränsar i sydväst till Halland, i väster till Kattegatt och Bohuslän, i norr till Dalsland, Vänern och Värmland, i öster till Närke och Vättern, samt i sydost till Småland. En klassisk kryssning på Göta Kanal börjar i Stockholm och passerar sjöarna Vättern och Vänern med slutmål Göteborg – en 390 km lång vattenväg tvärs genom Sverige, från Östersjön till Kattegatt vid Sveriges västkust.

Att resa på Göta kanal

Göta kanal, Sveriges längsta besöksmål, invigdes 1832 och är en 190 km lång kanal – varav 87 km är handgrävd. Kanalen utgör ett av Sveriges genom tiderna största byggnadsprojekt. Som mest grävde cirka 7 000 man samtidigt – men arbetsstyrkan bestod normalt av 2 000–3 000 soldater. Kanalen tog 22 år att färdigställa och har 58 slussar och bidrar till att bilda en 390 km lång sammanlagd vattenväg tvärs genom Sverige, från Östersjön till Kattegatt vid Sveriges västkust.

År 2000 utsågs Göta kanal till Årtusendets Svenska Byggnadsverk och den vackra trädallén vid sidan av kanalen är en mycket viktig del av det värdefulla byggnadsverket.

I Sjötorp vid Vänern börjar min kanalresa till Karlsborgs fästning vid Vättern. Båten S/S Juno passerar ett antal olika sluss-system i vacker omgivning. Utmed kanalen finns pittoreska caféer, mysiga pensionat och en och annan läskande glass! Den grävda kanalens högsta punkt (91,5 meter över havet) markeras av

M/S Juno.

Foto: Rederi AB Göta Kanal, https://www.gotakanal.se

en obelisk som restes 1933 på en konstgjord ö som bildades då kanalen rätades ut. Båten glider sen genom den trolska sjön Viken som fungerar som vattenmagasin för kanalens västra del för att sedan fortsätta genom två av kanalens smalaste passager – Spetsnäskanalen och Billströmmen. Snart är jag framme!

Att bli trädfadder

Under min resa genom Sverige har jag fascinerats av den vackra svenska naturen och sett hur många engagerat sig i olika frågor för att lösa dagens och morgondagens miljöproblem. I Sjötorp får jag en chans att själv bidra till att rädda Sveriges längsta trädallé och anmäler mig till kampanjen för att köpa ett eget träd och bli ”trädfadder”.

Att bli trädfadder innebär att jag vill ta ett aktivt ansvar för att bevara ett svenskt grönt kulturarv samtidigt som jag bidrar till en bättre miljö efter Göta kanal – mina träd blir också ett Sverige-minne för livet som växer sig starkare för varje år.

Som trädfadder blir jag inbjuden till en ceremoni där årets trädfaddrar och Göta kanalbolaget tillsammans planterar de träd som skänkts under året. Jag

blir bjuden på fika med ostfralla och kanelbullar – ceremonin avslutas sen med att det skjuts en kanonsalut.

När jag nu har köpt ett träd så kommer mitt namn, Nilla Kask, i framtiden finnas på Café Baltzar i Sjötorp och på andra platser längs kanalen.

Karlsborgs fästning

Väl framme vid Vätterns västra strand lägger båten till i Karlsborg där jag nu besöker Karlsborgs fästning, som byggdes 1819–1909 på initiativ av Baltzar von Platen. Tanken var att fästningen vid ett krig skulle fungera som Sveriges reservhuvudstad dit kungafamilj, regering, guldreserv och kronjuveler skulle kunna flyttas till säkerhet. Här finns möjlighet till en intressant guidning av fästningen och den vackra Garnisonskyrkan.

Jag funderar på vad som egentligen hände här i Karlsborg för 200 år sedan och varför Karlsborgs Fästning byggdes! Därför beslutar jag mig för att ta en historisk guidetur – som, det visar sig, att jag sent kommer att glömma! Guidningen tog mig med ner i de mörka, underjordiska gångarna, där krutröken ligger tät, kanoner mullrar, golv skakar och råttor väser!

Karlsborgs fästning.

Foto: Karlsborgs Turism AB, https://www.vastsverige.com/

Ordlista

bege sig (beger, begav, begett) – to wend
bevara, -r, -de, -t – to preserve
bidra (bidrar, bidrog, bidragit) – to contribute
färdigställa, -er, -de, -t – to complete
fästning, -en – a fortress
glida (glider, gled, glidit) – to slide
gränsa, -r, -de, -t – to border
gräva, -er, -de, -t – to dig
inviga, -er, -de, -t – to inaugurate
konstgjord – artificial
kryssning, -en – a cruise
krut, -et – a gunpowder
mullra, -r, -de, -t – to rumble
omgivning, -en – an environment
räta ut, -r, -de, -t – to straighten
sammanlagd – total
skänka, -er, -te, -t – to give, to donate
sluss, -en – a lock, a floodgate
fadder, -en – a sponsor
trolsk – magic
tvärs genom – across
utse (utser, utsåg, utsett) – to nominate

Att fundera över och diskutera

- Har du besökt Göteborg? Om ja, vad tyckte du om staden? Om nej, skulle du vilja resa dit! Finns det någonting i Göteborg som lockar? Kanske Nordens största nöjespark Liseberg, fiskhallen Feskekôrka eller Botaniska trädgården!
- Har du själv åkt på en kryssning någon gång!
- Vilka möjligheter har vi att själva kunna förbättra vår natur och vår miljö!
- Egna reflektioner om vikten av att bevara vårt eget lands historiska bygg- och kulturarv.

Språkförståelse

Förklara med egna ord vad de kursiverade orden betyder i följande meningar:

1. Kanalen tog 22 år *att färdigställa*.

2. Utmed kanalen finns *pittoreska* caféer.

3. En historisk guidetur – *som jag sent kommer att glömma*.

Halland

Medeltidsfyndet Bockstensmannen

Så, nu är jag på väg till Halland för att njuta av solen och den friska havsluften. Jag klistrar in en karta över Sveriges 25 landskap här. Tycker det ser bra ut för ibland är det svårt att komma ihåg var exakt landskapen ligger.

Alltså – Halland ligger i sydvästra delen av Sverige, och gränsar till Skåne i söder, till Småland i öster och till Västergötland i öster och norr. Halland har kust mot Kattegatt i väster (tyvärr står namnet Kattegatt inte med på kartan). Halland har en folkmängd på ca 340 000 invånare. De största städerna i Halland är Falkenberg, Halmstad, Varberg och Kungsbacka.

Halland är ett landskap som blev varaktigt svenskt först efter freden i Roskilde 1658. Tack vare sitt geografiska läge har det varit mycket krigande i Halland, i huvudsak mellan Danmark och Sverige. På grund av de många krigen blev landskapet riktigt fattigt, dels på grund av krigets fysiska påverkan, men dels på grund av att invånarna inte tyckte det lönade sig med större investeringar eftersom allting ändå skulle förstöras av krigen.

Cirka 60 procent av Hallands yta täcks av skog och har ett milt havsklimat. Halland har flera kända åar som heter Viskan, Ätran, Nissan och

Källa: Wikimeida Commons

Tjölöholms slott.
Foto: Wikimedia Commons

Lagan. Det finns en rolig ramsa för att komma ihåg namnen på dem. Den låter så här – vi ska äta, ni ska laga.

Det förekommer ofta översvämningar under vårvintern. Men på sommaren bjuder Halland på många härliga badstränder (Tylösand med surfparadiset Apelviken). Man kan tänka sig att det är himla skönt att ligga på en solvärmd klippa vid havet och plaska med tårna i havsvatten. Att hyra en semesterstuga över sommaren och få njuta av sol, vind, vatten. Varför inte åka båt, pröva att surfa? Surfa i Sverige, det låter mycket exklusivt.

Men det finns inte bara badstränder. Halland bjuder också på imponerande forntida gamla fästningar och slott. En känd sevärdhet i Halland är Tjolöholms slott från början av 1900-talet. Slottet har till exempel varit inspelningsplats för Lars von Triers film Melancholia.

Ett känt industriminne i Halland är radiostationen i Grimeton som finns bevarad i sitt dåtida skick sedan 1920-talet. Där upprättade man 1921 trådlös telegrafförbindelse med USA. År 2004 upptogs radiostationen på UNESCOs lista över världsarv.

Och ja, så har vi ju Bockstensmannen på Hallands kulturhistoriska museum. Bockstensmannen är norra Europas mest häpnadsväckande medeltidsfynd. Honom fick vi höra om på historielektionen hemma i Estland. Dit måste jag resa – fast det kan ju vara lite kusligt. Bockstensmannen är kvarlevorna av en man som hittats i en mosse i Halland och som enligt forskarna vid Hallands museum anses ha dött cirka 1350–1370. Fyndet är unikt eftersom det är Europas enda fullständigt bevarade medeltida mansdräkt och också det enda kända mosslik som fått pålar slagna genom kroppen. Mannen har pålats fast i mossen efter sin död, sannolikt för att därigenom hindras från att lämna sin plats och uppträda som gengångare. Kroppen hittades 1936 i Bockstens mosse.

Ja, vad pratar man för språk i Halland då? Svenska, förstås. Men det finns ju en massa dialekter i Sverige, så man pratar de sydsvenska målen i de sydliga delarna och götamål i de nordliga delarna av landskapet.

Under forntiden var Halland ett stenhuggarland. Det finns gott om stenklippor här och därför har det varit många som tidigare sysslat med det hårda och ofta riskfyllda arbetet.

Ordlista

varaktig – permanent
dessförinnan – previously, before
förödelse, -en – a destruction
översvämning, -en – a flood
vårvinter, -ern – a late winter / early spring
plaska, -r, -de, -t – to splash
häpnadsväckande – amazing
medeltidsfynd, -et – a medieval finding
kuslig – creepy
kvarleva, -n, – remains
fullständigt bevarad – completely preserved
mansdräkt, -en – a man's suit
mosslik, -et – a bog body
påle, -en – a stake
gengångare, -n – a ghost, revenant
riksröse, -t – a cairn
inom loppet av – during / within
utrustning, -en – an equipment
återstå (-stod, -stått) – to remain, to be left

Att fundera över och diskutera

- Hur är det med de svenska dialekterna! Är det någon som är extra svår att förstå? Många säger skånska! Du kan gå in på webbplatsen för Institutet för språk och folkminnen: https://www.isof.se.
- Om du klickar på ”Dialektkartan” nederst på sidan kan du lyssna på olika svenska dialekter från hela Sverige – bland annat från Halland.

Språkförståelse

Förklara med egna ord vad de kursiverade orden betyder i följande meningar:

1. Tack vare sitt *geografiska läge* har det varit mycket krigande i Halland.
2. Det förekommer ofta *översvämningar* under vårvintern.
3. Surfa i Sverige, det låter mycket *exklusivt*.

Blekinge

Karlskrona och safariparken Eriksberg

Hej kära vänner och mina trogna bloggföljare!

Idag vill jag berätta för er om landskapet Blekinge som ligger längst ner i södra Sverige. Eftersom det ligger så långt ifrån Värmland hinner jag nog inte ner dit under min projekttid men vill ändå gärna presentera det för er, för det är absolut värt att besöka. Jag var där med min familj i slutet av maj för ett par år sen och måste säga att jag blev förtjust i den delen av landet som brukar kallas för Sveriges trädgård. Blekinge för mig betyder fantastisk natur, bokskogar, stenar, stengärdesgårdar, skärgård, vatten och klippor.

Vi tog husvagn dit för att kunna utforska Sverige på närmare håll och stannade på en massa olika ställen på vägen. Det är faktiskt ett mycket roligt och praktiskt sätt att resa – din bil, ditt sovrum, kök och badrum är alltid med dig .

Blekinge och grannlandskapet Skåne har tidigare under flera hundra år tillhört än Danmark, än Sverige. År 1645 slöts freden i Blekinge, på en ort kallad Brömsebro, mellan Danmark och Sverige. Sedan slöt man freden en gång till i Roskilde i Danmark, år 1658. Med det övergick Blekinge permanent till Sverige.

Karlskrona.

Foto: Wikimedia Commons

Efter det upplevde Blekinge en storhetstid. Man grundade Karlskrona 1680 om en ny svensk marinbas och den blev rikets tredje stad med mer än 10 000 invånare. Även Karlshamn grundades under samma tid. Under 1700-talet var landskapet det mest urbaniserade i Sverige.

Karlskrona blev en stad värdig en kung – Carls krona. Än idag är det den största staden i landskapet, en stad med en marinbas precis som funnits i mer än 300 år. Marinbasen har blivit inskriven på Unescos världsarvslista.

Karlskrona är en härlig stad med mycket vatten, belägen på flera öar i Blekinges skärgård. Vi åkte på en jättetrevlig båttur där. Något jag absolut rekommenderar! Här känner man verkligen att det är en stad vid Östersjön: vatten, havsluft, hamn, fritidsbåtar och militärbåtar.

I Karlskrona kan man träffa en hel del kadetter som går på Sjöstridsskolan i stan. Jag och min bästa kompis som åkte med oss fikade på en uteservering på ett torg och där såg vi flera unga stiliga killar i marinuniformer. De pratade om att åka hem på semester till Estland, Lettland och Litauen. Åka hem? De talade flytande svenska men skulle hem till ... Baltikum? Vi blev så nyfikna att vi frågade dem var de kom ifrån. De var mycket trevliga, bjöd oss till sitt bord och förklarade att de var därifrån men pluggade här på Sjöstridsskolan i stan. Vi fick alltså träffa blivande marinofficerare! Det visade sig att det fanns en hel del baltiska studenter även på Litorina folkhögskola.

Inte nog med det – kadetterna erbjöd sig att guida oss runt i stan och vi tillbringade en riktigt trevlig dag tillsammans. Det visade sig att torget där vi fikade kallas Klaipedaplatsen eftersom den litauiska staden är vänort med Karlskrona. I sin tur finns det ett Karlskronatorg i Klaipėda. Dessutom, berättade de, att åren 1989–1990 brukade svenskar samlas varje måndag på Klaipedaplatsen för att visa stöd till Litauens frihet.

De visade oss Amiralitetskyrkan och Gubben Rosenbom, Fredrikskyrkan, Kungsholms fort och Marinmuseum. Det var mycket roligt för de var mycket duktiga guider och kände staden ut och in. Vi hade verkligen tur att vi råkade träffa dem. Vi bytte kontaktuppgifter och kommer kanske att träffas igen i Baltikum. Vore kul.

Nästa dag åkte vi vidare till Ronneby med dess Brunnspark med över 300 års historia! År 2014 och 2015 kallades den ”Sveriges mest inspirerande park” och år 2005 ”Sveriges vackraste park”.

Under några följande dagar besökte vi även Karlshamn, Mörrum och Sölvesborg.

Karlshamn – Karls hamn. Därifrån går färjor till bland annat Klaipėda i Litauen och Paldiski i Estland. I Karlshamn gick vi på Kreativum – ett upptäckarcenter för nyfikna i alla åldrar. Ett fantastiskt hus fyllt av aha-upplevelser

Karlshamn.

Foto: Karlshamns Turistinformation

på en yta av över 3000 kvm med ett hundratal ”prova-på” stationer och massa olika aktiviteter. Det var värt ett besök – och kul!

Sen blev det Eriksberg Vilt & Natur – ett naturområde som består av drygt 925 hektar. Eriksberg är Nordens största safaripark. Safarituren är ca 10 km lång. Vi betalade entré och körde runt med egen bil och njöt av naturen och en massa vilda djur som gick fria. En helt fantastisk upplevelse!

Några andra ställen för alla som älskar natur är Mörrum, Sölvesborg och Järnavik. I Mörrum ligger det ett centrum för sportfisket i Mörrumsån. Här i Laxens hus hittar du sportfiskekontor, shop och en utställning om laxens liv och fiskets historia.

Älskar du skog MÅSTE du absolut besöka bokskogarna som ligger utanför Sölvesborg, helst på våren om du har chans. För då är de som grönast och finast. Och så Järnavik så klart – ett naturreservat med ett dramatiskt kustområde med höga klippor och en vidunderlig vy över Järnaviks skärgård. Dit kommer jag absolut att åka igen.

Så pass mycket om Blekinge denna gång. Nästa gång kommer jag att berätta om fortsättningen på vår semesterresa – i Skåne.

Ordlista

aha-upplevelse, -n – Aha! experience
belägen – situated
bok, -en – a European beech
kadett, -en – a cadet
på närmare håll – closer
Sjöstridsskolan – Swedish Naval Warfare Centre
sluta fred (slöt, slutit) – to make peace
stengärdesgård, -en – a dry stone, drystack
utforska, -r, -de, -t – to research
världsarvslista, -n – a world heritage site
vidunderlig – marvellous

Att fundera över och diskutera

- I den här bloggen träffar Nilla kadetter som går på Sjöstridsskolan i Karlskrona. Vad tror du – hur skiljer sig studierna på en sådan högskola från exempelvis det universitet du går på?
- Har du varit på någon safaripark själv – eller kanske på någon traditionell djurpark eller ett zoo? Vad kommer du mest ihåg av besöket? Och – vad tycker du om att man har exotiska djur som giraffer, zebror, elefanter, lejon och tigrar inhägnade? Eller tycker du bättre om djurparker med europeiskt eller nordiskt tema med djur som vargar, björnar, renar och älgar? Kanske inte alls ha djur i fångenskap!
- Nilla berättar för oss att från Karlshamn går det färjor till Litauen och Lettland. Har du åkt färja någon gång? Vart gick färden i så fall? Och i dag talar många om ”flygskam” – i syfte att minska luftfartens miljöpåverkan. När tycker du man kan ta flyget och när ska man cykla, åka tåg? Och sist men inte minst – vad anser du om batteridrivna elsparkcyklar i städerna?

Språkförståelse

Förklara med egna ord vad de kursiverade orden betyder i följande meningar:

1. Under 1700-talet var landskapet det mest *urbaniserade* i Sverige.
2. Man grundade Karlskrona 1680 som en ny svensk *marinbas* …
3. Jag och min bästa kompis, som åkte med oss, *fikade på en uteservering* ...

Skåne

Turning Torso och Ales stenar

Hejsan!

Så, idag, som jag har lovat, kommer jag att berätta om fortsättningen på vår semesterresa i somras.

Vi kom till Skåne från Blekinge och med ens kändes det som ett annat landskap. Det finns skogar också men mest ser man stora slätter. Stora delar av Skåne består av jordbruksmark. Statistiken säger att Skåne är det mest uppodlade landskapet i Sverige, omkring 70%. Skåne är dessutom Sveriges varmaste landskap och har kustklimat. Jag har kompisar som studerar på universitetet i Lund. De säger att man nästan aldrig har några riktiga vinterdagar där men att det regnar ganska ofta.

Skåne är känd för sin säregna dialekt – skånska. Utlänningar och även svenskar brukar säga att det kan vara svårt att förstå de som talar skånska. Det beror på att Skåne, precis som Blekinge, har varit en del av Danmark i flera hundra år och att svenskan som talas där är påverkad av danskan. Skåne övergick från Danmark till Sverige 1658. De tre största städerna i landskapet är Malmö, Helsingborg och Lund. Vi hade tid att besöka alla tre. De största sevärdheterna i landskapet är nog Glimmingehus, Lunds domkyrka, Sofiero, Ales stenar och en modern byggnad – Turning Torso – världens första vridna bostadshus.

Glimmingehus byggdes 1499 som residens åt en dansk riddare med familj. I dag är det Sveriges bäst bevarade medeltidsborg.

Lunds domkyrka är Sveriges mest besökta kyrka. Den invigdes på 1100-talet och har blivit en av Nordens största sevärdheter med sina imponerande torn och altaret från 1398.

Sofiero är ett av Sveriges vackraste slott och ligger norr om Helsingborg med utsikt mot Öresund och Danmark.

Ales stenar är en av Sveriges mest mystiska sevärdheter. Den består av 59 stenblock som är placerade i form av ett 67 meter långt och 19 meter brett skepp. Varje sten väger runt 5 ton. De är belägna med en magnifik utsikt över Österlen och Östersjön. Ingen vet vem som reste det mystiska monumentet för runt 1400 år sedan, eller varför. En del tror att det är ett gravmonument, medan

Turning Torso.

Foto: Pixabay

Ales stenar.

Foto: Statens Fastighetsverk, https://www.sfv.se

andra säger att det är en urgammal astronomisk kalender. Stenarna är placerade så att solen går ner vid det nordvästra hörnet på sommaren och går upp vid motsatta hörnet på vintern.

Det var verkligen spännande att se det, speciellt på kvällen. Det var en mystisk känsla, måste jag säga, mer spännande än att se Turning Torso i Malmö, som är ett neofuturistiskt bostadshus och Nordens högsta skyskrapa på 190 meter och 54 våningar.

Måste säga att vi hade en mycket trevlig och spännande semesterresa. Den var lång, vi fick se mycket på vägen från Karlstad ner till Karlskrona, längs hela södra kusten, upp till Helsingborg och sen upp hem ända till Karlstad.

Hoppas att mina restips kan hjälpa er att planera era egna resor. Lycka till och vi ses på en annan resa!

Nilla

Ordlista

jordbruksmark, -en – an agricultural land
medeltidsborg, -en – a medieval castle, fort
riddare, -en – a knight
skyskrapa, -n – a skyscraper
slätt, -en – a plain
uppodlad – cultivated
utsikt, -en – a view
övergå (-går, -gick, -gått) – to pass to

Att fundera över och diskutera

- Skånska är en av flera svenska dialekter som många kan ha svårt att förstå. Berätta om olika dialekter och språk som man talar i ditt eget land – vilka de är och hur skiljer de sig från varandra.
- I Malmö känner alla till Turning Torso, Sveriges och Nordens högsta skyskrapa och världens första ”vridna” bostadshus. Kan du berätta om en känd byggnad i ditt eget land?
- Ales stenar är en av Sveriges mest kända sevärdheter som lockar många turister. Hur är det hos dig – vad vill turister gärna se utanför de stora städerna?

Språkförståelse

Förklara med egna ord vad de kursiverade orden betyder i följande meningar:

1. Skåne är känd för sin *säregna* dialekt – skånska.
2. I dag är det Sveriges *bäst bevarade medeltidsborg*.
3. Turning Torso i Malmö är ett *neofuturistiskt bostadshus* och Nordens högsta skyskrapa på 190 meter och med 54 våningar.

Öland

Stora Alvaret och Sollidens slott

Alltså, nästa destination på min lista är Öland. Det verkar vara en spännande plats att besöka. Öland är den nästa största ön i Sverige efter Gotland och samtidigt det minsta länet i Sverige. Om man vill besöka Öland, kan man resa både med båt över havet och ta bilen, eller varför inte cykeln, över Ölandsbron. Bron är 6 072 meter lång och var den längsta bron i Europa tills 1998.

Vad mer känner jag till om landskapet? Befolkningen är inte stor, drygt 25 000 personer, men antalet turister som kommer dit varje år är cirka 500 000! Kan du bara tänka dig?

Runstenarna på Öland.

Foto: https://mittoland.se

Stora Alvaret.
Foto: Wikimedia Commons

Vad är ön känd för? Öland är ett gammalt landskap, det mest historiska i Sverige. Jag minns att vi på historielektionerna i skolan fick läsa om runor från forntiden, och då nämndes det att på Öland finns det väldigt många runstenar och andra slags fornlämningar. Vi fick titta på en mängd videos på YouTube som handlade om forntidens runstenar på ön. Ölands långa historia är kanske en orsak till att det finns massor av äldre växter och djurarter på ön.

Det finns också 34 aktiva kyrkor där mässor och gudstjänster hålls regelbundet. Ett annat berömt ställe är Stora Alvaret, en välkänd trädlös kalkstensslätt, som kallas ”alvar”, enligt geografiska termer. Med sina 26 000 hektar är det ett av världens största alvar.

En sak som kan räknas som symbol för Öland är dess väderkvarnar. Det är inga moderna turbiner utan gammaldags konstruktioner byggda i trä. Hur länge de har funnits på ön kan man inte säga säkert, men det finns bevarade några skriftliga omnämnanden av dem sedan medeltiden. Människor förstod att vinden kan användas som energikälla redan för länge sen, och på Öland stod det tidigt klart att vindarna var kraftiga!

Åh, jag minns nu Sollidens Slott, som är kungafamiljens sommarresidens. 2017, när kronprinsessan Victoria fyllde 40 år, var jag på Öland med min familj och tog chansen att möta kungafamiljen. Jag blev förvånad över att se så mycket folk som rusade i väg för att inte missa mötet med kronprinsessan.

Om du vill turista och resa runt på Öland, är det bäst att hyra en cykel. Ön är bara 137 km lång, så man kan lätt cykla hela vägen med några stopp! Hoppas familjen går med på att vi reser dit tillsammans igen!

Nilla

Sollidens Slott.

Foto: https://www.oland.se

Ordlista

drygt – just over
fornlämning, -en – an archeological find
en välkänd trädlös kalkstensslätt – a well-known treeless limestone plain
omnämnande, -t – a mentioning, reference
rusa, -r, -de, -t – to rush
väderkvarn, -en – a windmill

Att fundera över och diskutera

- Vad vet du om Sveriges kungafamiljen? Vad är kungens roll i Sveriges politik?
- Finns det några fornlämningar i ditt land eller i närheten? Berätta om det!
- Tänk på vad för fördelar och nackdelar finns det med att bo på en ö? Finns det några öar som du skulle vilja besöka? Vilka är de, varför vill du besöka dem?

Språkförståelse

Förklara med egna ord vad de kursiverade orden betyder i följande meningar:

1. … det finns bevarade några *skriftliga omnämnanden* av dem sedan medeltiden.
2. Människor förstod att vinden kan *användas som energikälla* redan för länge sen.
3. Jag blev förvånad över att se så mycket folk som *rusade i väg* för att inte missa mötet med kronprinsessan.

Gotland

Visby och Almedalsveckan

Idag har jag åkt flyg till Gotland. Det var en underbar upplevelse att se den vackra svenska skärgården under mig, med havet och små fartyg som verkade som leksaker därunder. Flyget från Stockholm tar bara cirka en timme – och man är genast framme i Gotlands underbara miljö med medeltida stadsmuren, dess vackra natur och intressanta legender. Naturligtvis kan man inte glömma att Ingmar Bergman kommer från Gotland, från Fårö.

Gotland är en ö som ligger i Östersjön, mellan Sverige och Estland. Idag är Gotland känd för sin vackra natur och för den medeltida hansestaden Visby – en av de bäst bevarade medeltida städerna i Skandinavien och som sedan 1995 är med på Unescos världsarvslista.

Visby

Visby grundades under medeltiden. Sen dess har staden en vacker ringmur, som skyddar den för de kalla vindarna. Husen i staden liknar lite de i Tallinn. Under sommaren är det många kryssningsfartyg som kommer till Visby hamn. Man beundrar rosorna, vallmoängar samt de nästan 100 kyrkor som finns på ön.

På norra delen av Gotland kan man besöka Fårö. Här, vid havet, bodde den världsberömde regissören Ingmar Bergman och idag finns Bergmancenter – ett museum om hans liv och filmer och teateruppsättningar.

Åker man ut i naturen, ska man säkert också beundra raukar – speciella kalkstensformationer som bildades för 1000-tals år sedan. Du kan även hitta fossiler – ofta i form av förstenade snäckor. De får inte plockas. De måste stanna där de är – på Gotland. Och det finns även en legend som säger att stor olycka drabbar den som hämtar en ...

Almedalsveckan

Gotland är också en viktig plats för Sveriges demokrati. Varje år samlas man till Almedalsveckan i Visby där representanter för såväl de svenska politiska partierna som olika intresseorganisationer och företag samlas och diskuterar politik och samhällsfrågor.

Många bondgårdar på Gotland odlar ekologiskt, och du kan säkert njuta av deras särskilda delikatesser som gotlandspannkaka, lammstek och andra produkter. Det finns också en speciell sylt, kallad salmbärssylt, ett vilt blåhallon som man bara hittar på Gotland. Många gourmet-produkter produceras av detta bär där.

Du kan cykla, vandra eller promenera på ön, och det är lätt att ta sig dit med färja eller med direktflyg från Stockholm eller Helsingfors där det är lätt att byta när du flyger till Gotland från Riga eller Tallinn.

År 1944 kom många båtflyktingar från Estland till Gotland. Det var storm på havet, och det var bara skorstenar i en industristad som ledde vägen i mörkret och regnet. Idag finns det en minnessten i Slite hamn där många flyktingar steg i land. Man har också planterat en minnesek i parken bredvid i samband med 75-årsdagen av flykten och firandet av 100-årsdagen av Estlands självständighet. Honorärkonsuln Riina Noodapera på Gotland tar skickligt hand både om historien och samtida kontakter mellan Estland och Sverige. Idag bor det runt 1500 ester på Gotland.

Ordlista

ek, -en – an oak (tree)
samhälle, -et – a society

Att fundera över och diskutera

- Norden är känd för en våg av kriminalböcker, betecknade som Nordic Noir. Vilka författare och kriminalromaner som är förknippade med Gotland känner du? Vad handlar de om?
- Vad mera vet du om Almedalsveckan? Varför är den viktig för svensk politik?

Språkförståelse

Förklara med egna ord vad de kursiverade orden betyder i följande meningar:

1. Det finns också en speciell sylt, kallad ”salmbärssylt”, ett vilt blåhallon som man bara hittar på Gotland. Många *gourmet-produkter* produceras av detta bär där.
2. Vad är skillnaden mellan *båt, färja* och *segelbåt*?

Småland

Äventyrlig färd till Vimmerby

Kära bloggbok!

Folk som är på resa upplever de märkligaste ting! Tänk dig att du ska ta dig från Visby till Vimmerby och helt plötsligt står öga mot öga med äventyrerskan Renata Chlumska som erbjuder dig att köpa en av hennes kajaker för en billig penning. Tänk dig sedan att du råkar vara ganska stadd vid kassa efter ditt morfarsarv. Jag är ganska säker på att du skulle ha gjort precis som jag: köpt kajaken och börjat paddla över havet med sikte på Västervik.

Renata Chlumska under kajakpaddlingen runt Amerika (juli 2005 till september 2006).

Foto: Kaj Bune

Kronprinsessan Victoria under sin landskapsvandring på Öland 9 maj 2018.

Foto: Raphael Stecksén, Kungahuset.se Copyright Kungl. Hovstaterna.

Astrid Lindgren med duva på 80-årsdagen.

Licens: Medieanvändning. Foto: Jacob Forsell.

Det som hände då jag paddlade över havet mot Västervik tror jag inte att du i din vildaste fantasi kan tänka dig. Det blåste upp till storm. Jag tappade kursen och drev iväg mot Öland där kajaken välte en bit utanför land. Jag föll i vattnet och sjönk ner i havsdjupet där en havsprinsessa hjälpte mig upp till ytan. Havsprinsessan visade sig sedan vara en kronprinsessa, som tillsammans med sin prins tillbringade sommaren på sitt sommarslott Solliden. Hon hade stått på stranden och när hon såg min kajak välta simmade hon ut för att rädda mig.

Föreställ dig därefter att kronprinsessan bjöd dig på frukost och att ni åt surdegsfrallor som prins Daniel hade bakat och att kronprinsessan därefter körde dig till Oskarshamn i kungens solcellsdrivna elmotorbåt. Det var i korthet vad som hände mig.

Tänk dig till slut att du när du stod vid kajen i Oskarshamn och inte visste vad du skulle göra med din kajak eller hur du skulle ta dig landvägen till Vimmerby, träffade en tjej som ville byta sin häst mot din kajak. Jag är säker på att du skulle ha gjort precis som jag. Bytt till dig hästen och ridit i full galopp till Vimmerby där du gjort halt vid temaparken Astrid Lindgrens värld.

Väl där skulle du förmodligen som jag hänge dig åt barndomsnostalgi och njuta av sagomiljöerna i sällskap av Pippi, Emil, Madicken, Skorpan, Jonatan, Ronja och alla de andra. Kanske skulle du som jag sätta på dig en Pippiperuk, en Madickenklänning och förse dig med en Emilbysse. Vad vet jag?

Din Nilla Kask,
Vimmerby, onsdag 1 juli 2020

Ordlista

vara ganska stadd vid kassa efter ditt morfarsarv – got rather rich after receiving your granddad's inheritance
välta, -er, -te, -t – to turn upside down
föreställa sig, -er, -de, -t – to imagine
återuppleva, -er, -de, -t – to re-experience

Lite fakta

Renata Chlumska: En svensk äventyrare med tjeckisk bakgrund (hennes föräldrar är tjecker) som bland annat bestigit Mount Everest (1999) och paddlat kajak/cyklat runt USA (2006–2007). Renata som har bokat biljetter till två

kommersiella rymdresor är också känd för att hon tidigare var tillsammans med äventyraren Göran Kropp, vilken omkom i bergsklättringsolycka 2002.

Solliden: En slottsliknande villa på Öland som är den svenska kungafamiljens sommarbostad. Kronprinsessan Victoria och hennes man, prins Daniel, brukar tillbringa somrarna där med barnen prinsessan Estelle och prins Oscar. Prins Daniel som blev en del av kungafamiljen när han gifte sig med Victoria är uppvuxen i en medelklassfamilj i det lilla samhället Ockelbo i Gästrikland.

Astrid Lindgren (1907–2002): En världsberömd svensk barnboksförfattare som bland annat skrivit om karaktärerna Pippi Långstrump, Emil i Lönneberga, Madicken, Karlsson på taket, Bröderna Lejonhjärta och Ronja Rövardotter. Astrid Lindgrens böcker är översatta till 107 språk och läses av barn – och många vuxna – över hela världen.

Astrid Lindgrens värld: En temapark i Vimmerby, Astrid Lindgrens födelsekommun, som grundades 1981. I parken kan barn och vuxna möta figurer och miljöer från Astrid Lindgrens sagovärld.

Några av Astrid Lindgrens karaktärer illustrerade av Ilon Wikland. Från vänster övre raden: Pippi Långstrump med apan Herr Nilsson i famnen, Karlsson på taket. Från vänster nedre raden: Madicken och lillasyster Lisabet, Mio, min Mio med vännen Jum-Jum på hästen Miramis. I mitten: Emil i Lönneberga.

Licens: Medieanvändning.

Att fundera över och diskutera

- ”Äventyrlig färd till Vimmerby” är skriven som en fiktionstext med stora inslag av det som kallas magisk realism. Detta innebär att texten rör sig mellan saga och verklighet. Fundera över vad i texten som är verklighet/verklighetsbaserat och vad som är rena inslag av saga.
- Nilla Kasks möte med Renata Chlumska, kronprinsessan Victorias och prins Daniel är påhitt. Renata Chlumska, kronprinsessan Victoria och prins Daniel är dock verkliga personer. Fundera över, och diskutera, gestaltningen av dessa verkliga personer som fiktiva karaktärer.

Språkförståelse

Förklara med egna ord vad de kursiverade orden/uttrycken betyder i följande meningar.

1. Tänk dig att du ska ta dig från Visby till Vimmerby och helt plötsligt står öga mot öga med äventyrerskan Renata Chlumska som erbjuder dig att köpa en av hennes kajaker för en *billig penning*.
2. Det som hände efter det tror jag inte att du i din *vildaste fantasi* kan tänka dig.
3. Bytt till dig hästen och *ridit i full galopp* till Vimmerby där du gjort halt vid temaparken Astrid Lindgrens värld.
4. Kanske skulle du som jag sätta på dig en *Pippiperuk*, en *Madickenklänning* och förse dig med en *Emilbysse*.

Östergötland

Vandring i industrilandskapet i Norrköping

Kära bloggbok!

Igår kväll när jag skulle somna fick jag plötsligt se pappa. Jag såg honom framför mig alldeles levande i sin vita linnekostym som han brukade ha när han var nykter. Ögonen var snälla och han frågade mig om jag ville gå på stadsvandring med honom. Han ville så gärna visa mig kvarteren där han växte upp, kvarteren där vi bodde när jag var riktigt liten, så liten att jag inte minns det.

Nästa gång jag såg pappa var på hans begravning i Sankt Olai kyrka dagen därpå. Det var efter ceremonin, när avslutningsmusiken spelade och alla reste sig för att gå. Jag såg honom sväva upp ur den blomsterhöljda kistan, ta mark och börja gå mot bänken där jag satt och väntade på honom. Väntade på att vi skulle gå på vår stadsvandring i Norrköping. Pappa i sin vita linnekostym och jag i mina vita söndagskläder.

I ett av mina ljusaste minnen av pappa är vi på stadsvandring på riktigt. Jag är fem år, pappa är 45 och han håller mig hårt i handen. Titta där, säger pappa, där bodde jag när jag var liten som du. Jag tittar upp mot det höga gula stenhuset. Fasaden är rikt utsmyckad och det är många svarta balkonger. Pappa berättar att det är ett jugendhus och att det byggdes 1907 och att det då var det balkongrikaste huset i hela Norrköping.

Från Dalsgatan 3 där huset ligger går vi vidare till S:t Persgatan där pappa, mamma och jag bodde tills jag var två år och vi flyttade till villa. Efter det går vi Kungsgatan och Västgötebacken. När vi har gått alla fyra gatorna säger pappa att vi har gått genom hela Norrköpings industrilandskap. Han berättar att området är klassat som ett industriellt kulturarv och att det speglar en tid då Norrköping var Sveriges främsta industristad. De flesta industribyggnader byggdes mellan 1850 och 1920 och användes för pappers- eller textiltillverkning, säger pappa och pekar på de stora ståtliga fabriksbyggnaderna i rött tegel. Här, säger han, arbetade tusentals människor med spinning och vävning ända till den stora textilkrisen på 1950-talet, efter den lades det mesta av industrin ner.

Dalsgatan 3. Jugendhus som då det byggdes 1907 blev känt som det balkongrikaste huset i hela Norrköping.

Vid Motala ström som rinner genom industrilandskapet tittar vi på ett konstigt hus som står mitt ute i vattnet. Det är Strykjärnet, säger pappa. Det heter så för att det ser ut som ett strykjärn. Dess konstig form, med sju kanter, kommer av att huset som ligger på en holme är byggt efter holmens naturliga form. Att det ser ut att stå mitt i vattnet beror på att huset upptar hela holmens yta, berättar pappa. Jag tittar upp mot det konstiga huset och pappa säger att det var en bomullsfabrik där förr i världen men att det numera är ett museum som heter Arbetets museum. Dit ska vi gå en annan söndag, lovar han.

På hemvägen går vi förbi en bronsstaty av en kvinna. Pappa berättar att statyn föreställer proletärförfattaren Moa Martinson som har skrivit om fattiga arbetarkvinnor som arbetade i textilindustrin i slutet av 1800-talet. Jag tittar på Moa som står staty och bestämmer mig för att jag ska läsa hennes böcker när jag blir stor.

Din Nilla Kask,
Norrköping, fredag 3 juli 2020.

Byggnaden kallad Strykjärnet ligger på en holme mitt i Motala ström som rinner genom det område i Norrköping som numera kallas industrilandskapet. I Strykjärnet låg tidigare en bomullsfabrik. Numera inrymmer byggnaden Arbetets museum.

Foto: Norrköpings kommun.

Ordlista

nykter – sober
sväva upp, -r, -de, -t – fly up
kulturarv, et – cultural heritage
strykjärn, -et – en iron
föreställa, -er, -de, -t – present, depict

Lite fakta

St Olai kyrka: En kyrka byggd 1766–1767 som ligger mitt i centrala Norrköping.

Dalsgatan 3: En vacker byggnad, ett bostadshus, uppförd i jugendstil år 1907. Byggnaden består av fyra våningar och är känd för att vara det balkongrikaste huset i Norrköping från denna tidsperiod.

Strykjärnet: En industribyggnad som ligger mitt i Motala ström (den är byggd på en holme). Strykjärnet byggdes som ett bomullsväveri som stod klart 1917. Sedan 1991 inryms Arbetets museum i byggnaden.

Industrilandskapet Norrköping: Ett unikt industrilandskap runt Motala ström som fram till 1970-talet var ett fabriksområde som användes för textilindustri.

Moa Martinson (1890–1964): En av de mest berömda svenska proletärförfattarna, vilken till skillnad från proletärförfattarna som var män, lyfte fram arbetarkvinnans värld i sina verk. Moa Martinson är bland annat känd för trilogin: Mor gifter sig (1936), Kyrkbröllop (1938) och Kungens rosor (1939). På Grytstorget i Norrköping står en 2,1 meter hög bronsstaty av Moa Martinson som stora delar av sitt liv bodde och arbetade i Norrköping och dess omnejd.

Bronsstaty av proletärförfattaren Moa Martinson på Grytstorget mitt i industrilandskapet, Norrköping.

Foto: Wikimedia Commons

Att fundera över och diskutera

- ”Vandring i industrilandskapet i Norrköping” är ett slags hybridtext mellan fiktion och fakta. Inslagen av magisk realism, som när Nilla Kasks döda pappa svävar upp från sin kista för att gå på stadsvandring med sin dotter, bryts med berättarens barndomsminne av hur hon och pappan vandrar genom Norrköpings industrilandskap. Själva beskrivningen av industrilandskapet lånar i sin tur formen av faktatext i en turistbroschyr där industrilandskapet i Norrköping beskrivs. Fundera på – och diskutera – vad de olika texttyperna gör med ”Vandring i industrilandskapet i Norrköping”. Vilka fördelar och nackdelar har hybridtexten jämfört med en mer renodlad faktatext i detta sammanhang?
- Från tredje stycket till slutet av texten används tidsformen historiskt presens. Vad innebär tidsformen för skildringen av Nillas stadsvandring med sin pappa när hon var barn?

Språkförståelse

Förklara med egna ord vad de kursiverade orden / uttrycken betyder i följande meningar.

1. Jag såg honom sväva upp ur den *blomsterhöljda* kistan, ta mark och börja gå mot bänken där jag satt och väntade på honom.
2. Pappa i sin vita linnekostym och jag is mina vita *söndagskläder*.
3. Pappa berättar att det är ett *jugendhus* och att det byggdes 1907 och att det då var det *balkongrikaste* huset i hela Norrköping.
4. Pappa berättar att statyn föreställer *proletärförfattaren* Moa Martinson som har skrivit om fattiga arbetarkvinnor som arbetade i textilindustrin i slutet av 1800-talet.
5. Jag tittar på Moa som *står* staty och bestämmer mig för att jag ska läsa hennes böcker när jag blir stor.

Södermanland

Sigurdsristningen på Ramsundsberget

Vilket fint minne! Att ha besökt Vadstena slott i Östergötland! Och nu är det dags att bege sig till Södermanland.

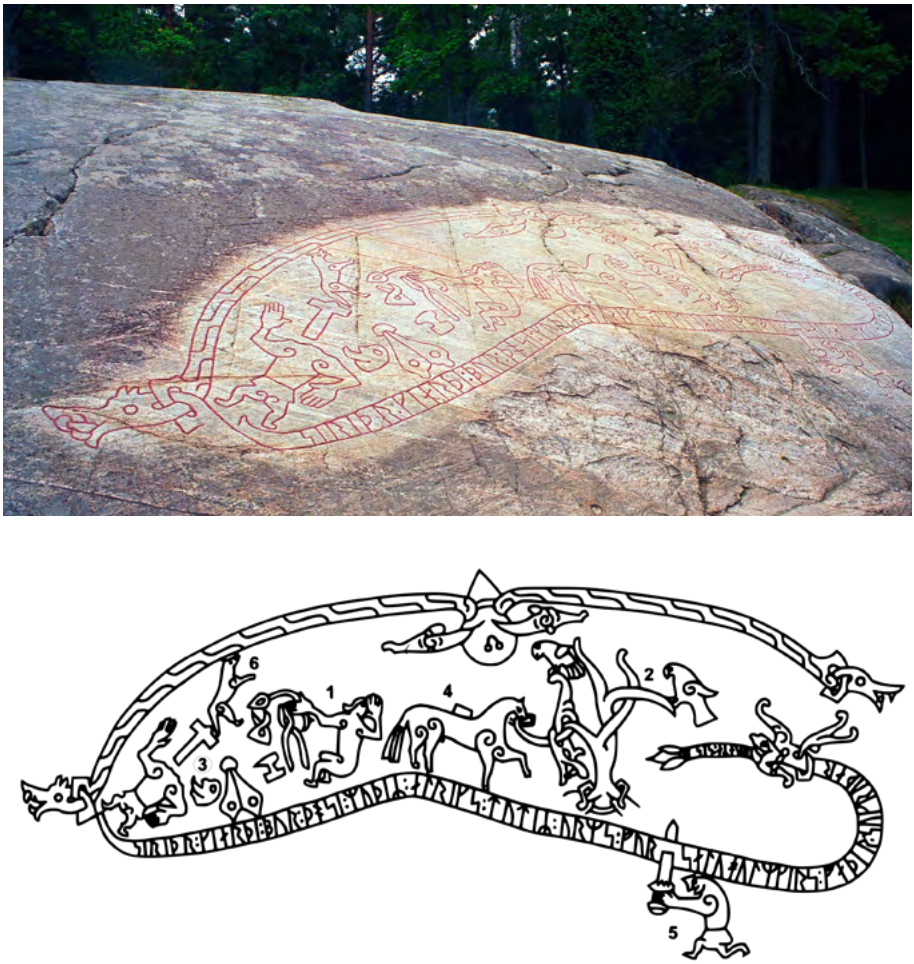
Jag har hyrt en elbil och kör i den vackra södermanländska naturen till den stora berghällen på Ramsundsberget nära Sundbyholm för att på ort och ställe se den välkända Sigurdsristningen som jag bara läst om sen tidigare. Namnet beror alltså på att själva bildmotivet på stenen har hämtats ur sagan om drakdödaren Sigurd Fafnesbane. Motivet förekommer också i en del andra ristningar i Norden och i England.

Södermanland, även kallat Sörmland, är ett landskap i östra Svealand. Namnet betyder Södermännens land, vilka var det folk som bodde söder om Mälaren. Landskapet Södermanland gränsar i söder till Östergötland, i väster till Närke, i nordväst till Västmanland, i nordost till Uppland och i ost och sydost till Östersjön.

Södermanland är mycket rikt på gravhögar, stensättningar och så kallade borglämningar av olika slag. Näst Uppland är det rikast på runstenar, omkring 300 stycken, av vilka ungefär 60 helt eller delvis har en runinskrift med metrisk form. Äldst är stenen vid Skåäng nära Vagnhärad, som bär en inskrift med äldre runor från 500- eller 600-talet. De allra flesta runstenar finns i de bördiga slättbygderna och är resta vid vägar eller vattenleder. Påfallande många står längs Eriksgatan. Eriksgata kallades den resa som nyvalda medeltida svenska kungar måste genomföra genom de olika landskapen för att bekräftas av landskapens lagmän. Det äldsta inhemska belägget på namnet Svitjod finns på en runsten i Aspa. På isländska heter Sverige fortfarande Svíþjóð.

Sigurdsristningen på Ramsundsberget

Den innehåller både dramatiska bilder och runinskrifter och begränsas upptill av två djur utan runor med drakhuvuden vända utåt, sammanbundna vid svansarna i bildens mitt. Djuret nedan, som innehåller skriftens alla runor, delar

Sigurdsristningen är ristad på en berghäll och alltså inte på en runsten. Ristningen är en så kallad runhäll på Ramsundsberget nära Sundbyholm i Södermanland.

Foto: Wikimedia Commons

sitt huvud med draken ovanför, medan kopplet är öppet vid dess egen svans på motivets motsatta sida.

Sigurdsristningen och Sigurdssagan

Ur historisk synvinkel är Sigurdsristningen intressant eftersom den visar att Sigurdssagan också varit känd i Sverige. Många runstenar talar om vikingafär-

der såväl i öster- som västerled. De visar att rika skatter vunnits under dessa tåg, liksom att det varit en livlig handel mellan utlandet och Sverige.

Bilderna

Utrymmet mellan drakarna är fyllt med bilder som korresponderar med Sagan om Sigurd Fafnersbane. Den handlar om den mytomspunne hjälten och drakdödaren Sigurd i dess nordiska form, så som den sammanfattas i den isländska Snorres Edda från cirka 1220. Sagan är spridd i olika former över den germanska världen och måste, vilket stenen visar, ha varit välbekant även i Sverige. Bildgruppen visar en kort händelse i Sigurds liv, samtidigt som den pekar både bakåt och framåt i sagan.

Den centrala scenen är: Sigurd sitter naken vid elden (1) och steker drakhjärtat åt sin fosterfader Regin som är draken Fafnes bror (och ännu ligger sovande i närheten). Med denna tjänst gör han bot för Fafnes död. Hjärtat är inte färdigstekt och när Sigurd känner efter bränner han tummen och får den blodig. Tummen stoppar han i munnen, och drakblodet gör att han genast förstår fåglarnas språk, vänder om sig och lyssnar. Fåglarna i trädet (2) säger att Regin inte tänker hålla sitt löfte om förlikning och att han tänker döda Sigurd, som då hugger huvudet av honom.

Här gör bildföljden ett hopp framåt i tiden: Regin (3) ligger redan död bredvid sitt huvud och Sigurds häst Grane (4) är redan lastad med draken Fafnes guld. Spridd kring Regin ligger verktyg – hammare, blåsbälg, städ och tång – som visar att Regin var smeden som reparerade Sigurds nedärvda svärd Gram.

Ett hopp bakåt i tiden visar Sigurd, då i rustning (5), nedanför Fafne. Han hade gjort sig, på Regins inrådan, en grop på Fafnes väg till vattnet. Nattetid stötte han svärdet nedifrån genom drakkroppen. Meningen var att han genast skulle drunkna i drakblod, men gropen rann över i tid.

Ordlista

beläget – situated in
berghäll, -en – a rock
bördig – fruitful, rich
framåt – forward
hammare, -n – a hammer
inskrift, -en – an inskription
drakdödare, -n – a dragon killer
innehåll, -et – contents

innehålla (-er, -höll, -hållit) – to include, contain
kropp, -en – a body
löfte, -t – a promise
på ort och ställe – in person
runristning, -en – a rhune inscription
synvink/el, -eln – a viewpoint
välbekant – well-known
Östersjön – the Baltic Sea

Att fundera över och diskutera

- Har du själv besökt någon runsten I Sverige?
- Har du läst om runor och försökt att tyda innehållet i någon runrad?
- På Svenska Riksantikvariatet kan du få information om att skriva och läsa runor: https://www.raa.se/kulturarv/runor-och-runstenar/runskolan/skriva-och-lasa-runor/
- Kände du till innehållet i sagan om drakdödaren Sigurd Fafnersbane?
- Och så till drakmotivet – vilken roll spelar drakar i nutida berättelser eller filmer?

Språkförståelse

Förklara med egna ord vad de kursiverade orden betyder i följande meningar:

1. De allra flesta finns i de *bördiga slättbygderna*.
2. *För att bekräftas* av landskapens lagmän.
3. Bilder *som korresponderar med* Sagan om Sigurd Fafnersbane.

Närke

Jannelunds gård – ekologiskt lammkött och växtprotein

Nu är jag på väg från Södermanland till Närke. Några mil utanför Örebro ligger ett spännande jordbruk, Jannelunds gård, som jag läst om i eko-bonden Adams Tweets på Twitter: https://twitter.com/ekobonden.

Jag beslutar mig för att kontakta honom och ta bussen till Jannelunds gård för att sen också hjälpa till med att köra ut hans ekologiska varor med en extra lastcykel tillsammans med Move by Bike.

Närke är ett av de gamla svenska landskapen. Det ligger i gränstrakterna mellan Mälarlandskapen, det vill säga Väster- och Östergötland och Värmland. Slätten och skogarna har använts för lantbruk och i städerna har handel och hantverk blomstrat.

Närke utgörs till stora av ett uppodlat slättlandskap väster om sjön Hjälmaren med många skogsområden. I sydväst mot Västergötland ligger Tiveden, i nordöst ligger den karakteristiska bergsryggen Kilsbergen, åt sydost Tylö skog och åt norr mot Västmanland ligger Käglan.

Jannelunds gård

http://www.jannelundsgard.se/
http://ekobonden.com/

Adam visar mig runt på gården och jag får lära mig om ett jordbruk vars verksamhet består av lamm-, gris- och nötuppfödning, samt odling av proteingrödor för humankonsumtion.

På Jannelunds gård, som ägs av familjen Arnesson, odlar man allt foder själv, samt driver en spannmålsodling med äldre lant- och kultursorter. Spannmålen mals hos lokala odlare.

Adam Andersson är tredje generationen lantbrukare på Jannelunds gård i Mullhyttan där jordbruket ses som ett långsiktigt, ansvarsfullt arv till kommande

Det svenska finullsfåret.

Foto: Jannelunds gård

Adam Andersson med ett av gårdens lamm

Foto: Jannelunds gård

generationer. Gården är KRAV-certifierad sedan 1995 och en kretsloppsgård där människor och djur lever i symbios med naturen. Det går så mycket enklare än att motarbeta den, säger Adam.

Att äta kött

Att kunna sluta kretslopp är viktigt för Jannelunds Gård. Av den anledningen anser Adam att det är hans skyldighet att ge djuren ett så bra liv som möjligt och att det är därför lammen föds på våren och sedan betar utomhus hela sommaren och hösten. Genom det gynnar de biologisk mångfald, artrikedom, samtidigt som de håller markerna öppna. Att lammen föds upp långsamt, på enbart gräs gör även att köttet blir marmorerat och smakar så som kött ska smaka. Att äta kött ska vara förenat med alla dessa faktorer och medföra en känsla av att djuret gjort en långt större nytta, än att enbart bli till välsmakande kött. Det kan du vara säker på när du äter kött från djur som vuxit upp på Jannelunds Gård, säger Adam.

Mer växtprotein till människor

För att skapa en hållbar livsmedelsproduktion anser Adam att köttkonsumtionen överlag måste minska. Han är också övertygade om att så kommer att bli fallet inom en snar framtid. Djur fyller en central plats på Jannelunds Gård idag, och kommer att fortsätta göra det på ett eller annat vis. Men istället för att rationalisera och utöka sin djuruppfödning satsar han på odling av växtprotein för humankonsumtion. På Jannelunds gård genomförs ett flertal provodlingar som kommer att resultera i en långsiktig omställning av gården. Gråärter, bondbönor, svarta bönor, borlottibönor och kidneybönor är nya grödor på gården - som har kommit för att stanna. På Jannelunds Gård och i framtiden!

Transportera tillsammans! Move by bike – Sveriges grönaste åkeri

Adam är igång med ett nytt spännande samarbete tillsammans med en ny organisation – Move by bike: https://movebybike.se/

Adam: Handla tillsammans och transportera tillsammans – det låter väl vettigt!

En framtida vision är att underlätta gemensamma inköp direkt från gårdar eller mindre producenter. Man skapar enkelt en pool för sina vänner, kollegor eller familj – där man sedan samordnar leveransen eller hämtningen av varorna. Det spar både tid och koldioxid genom minskade transporter. För Adam är det en perfekt lösning för att kunna nå ut med gårdens produkter på ett enkelt sätt till kunder som kanske inte kan, eller inte har tid att ta sig till Jannelunds gårds utlämningsplats. Eftersom Adams tid ofta är pressad kan han inte ta sig till flera

Åkeriet Move by bike

Foto: Jannelunds gård

platser, som till exempel kontor där flera har beställt varor. Men där kommer transportåkeriet Move by Bike in. Adams utlämningsplats blir som en liten satellit där lastcyklar kan hämta varor för att sedan sprida ut dem i närområdet

Adam: Fantastiskt! Extra roligt att jobba med andra människor med passion för det de gör och med stark vilja för att göra världen lite bättre!!

Ordlista

art, -en – species
biologisk mångfald – a biological diversity
djur, -et – an animal
gemensam – common, joint, shared
gråärter – green peas
gränstrakt, -en – the neighbouring regions
inkomst, -en – an income
istället för att – instead
koldioxid, -en – CO 2
kursiverad – in italics
leverans – transportation
livsmed/el, -let – food products

lösning, -en – a solution
rikedom, -en – a richness
skog, -en – a forest
spannmål, -en – grain
spara, -r, -de, -t – to save
underlätta, -r, -de, -t – to make it easier
övertyga, -r, -de -t – to convince

Att fundera över och diskutera

- Har vi en moralisk skyldighet att vara medvetna om och stötta lokalt producerad och hållbar mat? Om svaret är ja, vad bör vi göra?
- Somliga menar att det har blivit en inkomstfråga att vara klimatsmart – att exempelvis boka en resa och köpa miljövänligt! Mat, kläder, skor och möblemang, är ofta dyrt. Håller du med?
- änker du på vad du handlar? Är det viktigt för dig att köpa ekologisk mat?
- Äter du mindre kött efter den senaste tidens diskussioner om både dålig välfärd för djuren och klimateffekterna av djuruppfödning?

Språkförståelse

Förklara med egna ord vad de kursiverade orden betyder i följande meningar:

1. *Odling av proteingrödor för humankonsumtion*.
2. *Att kunna sluta kretslopp* är viktigt för Jannelunds Gård
3. Provodlingar som kommer att resultera i *en långsiktig omställning* av gården.

Västmanland

Gravfältet Anundshög och Sala silvergruva

Nästa helg ska jag besöka en av mina barndomsvänner. Vi gick tillsammans i grundskolan och bodde bredvid varandra och sedan flyttade hennes familj till Västerås. Detta kommer att bli mitt resmål nästa vecka! Spännande, eller hur?

Västerås är den största staden i Västmanland och en av de äldsta städerna i Sverige och norra Europa. Den ligger 100 kilometer väster om Stockholm. Staden har cirka 140 000 invånare.

Området har varit befolkat sedan den nordiska vikingatiden, före 1000 e.Kr. I början av 1100-talet var det Sveriges näst största stad och hade på 1200-talet blivit biskopssäte. Staden är känd för sin gamla katedral och sitt kloster som byggdes runt 1271.

Västerås.

Foto: Encyclopædia Britannica

Rudbeckianska gymnasiet.

Foto: Wikimedia Commons

Anundshög.

Foto: https://www.anundshog.se

Sala Silvergruva.

Foto: https://www.infurmag.com

Mälaren.

Foto: Wikimedia Commons

Ett annat intressant historiskt ställe är Sveriges äldsta gymnasiet, Rudbeckianska gymnasiet, som byggdes i Västerås 1623. Hur roligt kunde det vara att bara gå in i denna byggnad för att se dess gamla murar! Naturligtvis har mycket renoverats men ändå avundas jag de som studerar där – tänk bara att gå i en skola som är nästan 400 år gammal!

Vad är landskapet Västmanland känt för? Förutom en berömd och gammal stad har regionen också en mycket intressant och rik historia. Landskapet har 20 000 kända fornlämningar. De flesta av fornlämningarna utgörs av gravar från yngre järnåldern. En av de viktigaste och särskilt betydande är gravfältet Anundshög med skeppssättningar från vikingatiden, samt båtgravsfälten vid Norsa i Köping och vid Tuna i Badelunda socken från vendeltiden, 550–800. Monumentala är de 45 kända fornborgarna i Västmanland varav en av de största är fornborgen på Visberget.

Ett annat viktigt ställe i regionen är Sala. Sala är en liten stad men den är känd för sin silvergruva som idag är en populär sevärdhet. Det byggdes på medeltiden och var i drift till 1908. Silvret var viktigt för Sveriges ekonomi och basen för produktion av mynt. Totalt extraherades 400 ton silver och 40 000 ton bly; med högst 3–5 ton silver per år. Gruvan var åtminstone 300 meter djup och 19 km lång.

Vi måste åka till Mälaren sjö! Jag har läst så mycket om den och har sett så många bilder! Jag måste bara se den själv. Mälaren är Sveriges tredje största sjön. Genom dess öar och strandområden, har Mälaren klassificerats som riksintresse, vilket betyder att stället är skyddat och anses viktigt för hela riket.

Jag ser fram emot resan till Västmanland och mötet med Emilia. Det blir kul!

Ordlista

avundas, -as, -des, -ts – to envy
fornlämning, -en – an archeological find
skeppssättning, -en – a shipwreck
fornborgarna – the remains of castles
var i drift – was in operation
bly, -et – a lead (the metal)
är skyddat – is protected

Att fundera över och diskutera

- Har du barndomsvänner? Hur ofta umgås ni? Hur viktig är vänskap i vårt liv?
- Kan du minnas någon gång du hade rast vid sjön? Vad brukar man göra där? Varför önskar man att vila vid vattnet?

Språkförståelse

Förklara med egna ord vad de kursiverade orden betyder i följande meningar:

1. Naturligtvis har mycket renoverats men ändå *avundas* jag de som studerar där.
2. De flesta av *fornlämningarna utgörs av gravar* från yngre järnåldern.
3. Genom dess öar och strandområden, har Mälaren *klassificerats som riksintresse*, vilket betyder att *stället är skyddat* och anses viktigt för hela riket.

Dalarna

Falu koppargruva och Carl Larssons Sundborn

Ja, kära vänner, så var det dags att ta mitt nästa resmål – Dalarna, ett landskap som ligger granne med mitt hemlandskap Värmland. Det är också en mycket speciell och vacker del av Sverige.

Att resa i Dalarna är som att uppleva ett Sverige i miniatyr. Nyckelorden på den här resan blir natur, kultur, historia, folktraditioner, industri och sport. Några andra nyckelord som närmare beskriver Dalarna är fjäll, berg, sjöar, älvar, skogar, koppar, guld, silver, järn, stål, bergslagssten, röda hus, musik, dalahästar och ... falukorv.

Slaggsten.

Foto: Wikimedia Commons

Resan till Dalarna blir en helgresa. Jag har planerat den med min kompis som är 18 år och har körkort. Hon får låna sin brors elbil så resan blir både billig och klimatvänlig. Några ställen som vi tänker besöka är: koppargruvan i Falun, Njupeskär i Fulufjället, Björnparken i Orsa, Carl och Karin Larssons gård i Sundborn, Avesta och Dalhalla.

Fredag morgon

Vi startade tidigt för att komma till Njupeskär i Fulufjället i god tid. Det är cirka 26, 3 mil (263 kilometer) dit från Sunne.

Några intressanta fakta om Dalarna:

- Det är Sveriges 4:e största besöksdestination.
- Ytan är drygt 28 000 kvadratkilometer, ungefär lika stort som Belgien.
- Här bor ungefär 277 000 personer.
- Dalarnas blomma är prästkrage.
- Dalarnas djur är berguv.
- Dalarnas sten är bergslagssten.

Resan tog fyra timmar med korta stopp. Vi körde raka spåret norrut förbi några samhällen. Större delen av resan såg vi bara skog runt omkring oss. Norra Dalarna är rik på vild natur. Folk tycker om att komma hit både på sommaren och vintern. På vintern åker folk till de många skidorterna för att åka skidor.

På tal om skidor. Vi körde förbi bland annat Sälen som är startpunkt för världens äldsta, längsta och största långlopp, Vasaloppet. Alla svenskar känner till det populära skidloppet som äger rum första söndagen i mars varje år. Man åker skidor mer än nio mil mellan Sälen och Mora, samma väg som Gustav Vasa, som senare blev Sveriges kung, gjorde när han flydde från den danske kungens Kristian II soldater. Det var vintern 1520. Det första Vasaloppet ägde rum 1922.

2009 etablerades Vasaloppets sommarvecka. Under den veckan arrangeras olika cykel- och löplopp. Vasaloppets sommar- respektive vinterlopp lockar varje år runt 100 000 deltagare vardera.

Till sist kom vi till Njupeskär i Fulufjällets nationalpark. Vi fick parkera bilen och promenera cirka 2 km till ett av de högsta vattenfallen i Sverige med en fallhöjd på cirka 75 meter. På vägen njöt vi av den imponerande nordiska naturen med fjäll, klippor, stenar och skog, kortväxta såväl som höga träd. Visste du att världens äldsta levande träd finns just här på Fulufjället i Dalarna?! Det visste inte jag förrän nu! Det är en gran och den är 9 550 år gammal!

Efter en halv dag i Fulufjället körde vi vidare till Björnparken i Orsa där vi

fick se många olika björnar från hela världen och många olika nordiska djur. När vi sett allt var det nästan kväll så vi övernattade på ett vandrarhem.

Lördag

Vårt nästa mål ligger cirka fem mil (50 kilometer) härifrån. Det är Dalhalla, en utomhusarena med unik akustik för teater, konsert och opera. Den invigdes 1993 i ett kalkstensbrott utanför Rättvik och rymmer cirka 6 000 åskådare. Många stora, världskända artister har gett konserter här.

Cirka 7 mil (70 kilometer) från Dalhalla ligger det vackra lilla samhället Sundborn med mysiga små kaféer och butiker, fina hus och naturskön miljö. I Sundborn ligger också Carl Larsson-gården där konstnärerna Carl och Karin Larsson bodde och skapade. Gården är numera ett intressant museum och de som arbetar på gården är ättlingar till konstnärsparet! Ett väldigt fint hem med en heminredningsstil påverkad av nationalromantiken och den brittiske konstnären William Morris inredningsidéer, där man lätt kan tillbringa en halv dag.

Söndag

Vårt huvudmål den här dagen, bara 1,3 mil (13 kilometer) från Sundborn, är Falu koppargruva. Dess historia kan vara äldre än Sveriges då man tror att malmbrytningen där började redan på 700-talet, vilket är några hundra år innan Sve-

Falu koppargruva.

Foto: Wikimedia Commons

Dalahästen i Avesta.
Foto: Wikimedia Commons

rige blev ett enat rike. Falu koppargruva var känd och stor redan på 1600-talet och var viktig fram till 1800-talet. Under den tiden bröt man koppar, zink, bly, silver och guld i gruvan. Verksamheten i gruvan lades ner år 1992. År 2001 blev den nedlagda gruvan Sveriges tolfte objekt i listan för världsarv.

Vid vårt besök i gruvan åkte vi ner 67 meter under jorden tillsammans med en guide. Det är inte tillåtet att besöka gruvan utan guide eftersom det är lätt att gå vilse i de långa och beckmörka vindlande gångarna, de djupa schakten och de gigantiska salarna! Trots att det ibland kändes lite kusligt var det väldigt spännande att besöka gruvan.

Förutom gruvan är Falun känd för sin korv, falukorven, och sin rödfärg, Falu rödfärg som är en slamfärg som många svenska hus är målade och målas med. Jag fick också höra här att världens första aktiebolag lär ha startats i Falun! Och sist men inte minst, Selma Lagerlöf bodde här i Falun när hon skrev Nils Holgerssons underbara resa genom Sverige!!

Efter vårt tre timmar långa besök i Falu koppargruva, både under och ovan jord, var vi trötta och hungriga men också fulla med intryck och på gott humör. Efter en god och rejäl lunch vände vi hemåt mot Sunne. På hemvägen åkte vi genom Avesta där världens största Dalahäst gjord av stål och betong finns. Den är 13 meter hög, 12,8 meter lång och väger 66,7 ton.

Ett annat ställe att besöka på vägen mellan Sunne och Dalarna är Sala silvergruva. Jag och min kompis hann inte med något besök denna gång men hoppas kunna besöka gruvan senare. Har du aldrig varit i Dalarna så rekommenderar jag verkligen en tur dit.

Nilla

Ordlista

beckmörk – pitch darkness
bergslagssten, -en – a melting product in iron production
berguv, -en – an eagle-owl
bly, -et – a lead
bryta malm (bryter, bröt, brutit) – mining ore
gång, -en – a path, passage
gruva, -n – a mine
huvudmål, -et – a main goal
järn, -et – an iron
kalkstensbrott, -et – a limestone quarry
kuslig – creepy
ligga granne med – be next door to
prästkrage, -n – a daisy
samhälle, -t – a settlement
skidlopp, -et – a ski race
stål, -et – a steal
tävling, -en – a competition
vattenfall, -et – a waterfall
verksamhet, -en – an activity
vindlande – winding
åskådare, -n – a spectator
älv, -en – a big river
ättling, -en – a descendant

Att fundera över och diskutera

- Vasaloppet är otroligt populärt i Sverige. Och många svenskar gillar att åka längdskidor och slalom under vintern. Kanske har du deltagit i någon skid- eller löptävling själv? Och hur är det – tycker du om att gå på gym eller föredrar du att jogga? Kanske nöjer du dig med en kvällspromenad.
- Gustav Vasa har spelat en stor roll i Sveriges historia. Han var den som grundade nationalstaten Sverige och betraktas ofta som en landsfader. Men hur är det idag – vilken roll spelar det svenska kungahuset i det moderna Sverige. Skulle det vara bättre med en svensk republik. Och vilken historisk person är viktigast i ditt eget lands historia.
- Falukorv räknas som en typiskt svensk produkt och ingår i många maträtter i det svenska köket och är namnskyddad sedan 1973. Hur är det i ditt eget land – vilken maträtt skulle du säga vara en typisk produkt eller nationalrätt?

Språkförståelse

Förklara med egna ord vad de kursiverade orden betyder i följande meningar:

1. Den *invigdes* 1993 i ett kalkstensbrott utanför Rättvik och *rymmer* cirka 6 000 åskådare.
2. Det är inte tillåtet att besöka gruvan utan guide eftersom det är lätt att gå vilse i de långa och beckmörka *vindlande* gångarna.
3. Efter vårt tre timmar långa besök i Falu koppargruva, både under och ovan jord, var vi trötta och hungriga men också *fulla med intryck* och *på gott humör*.

Uppland

Uppsala och Mumindalen på Blidö i Roslagen

Uppsala och Gamla Uppsala

Uppsala är en studentstad och Uppsala universitet grundades redan 1477. Det är Sveriges äldsta universitet (det andra sägs ibland vara Tartu i Estland) och det har alltid varit en av landets mest uppskattade universitet.

Tänker man på Uppsala, tänker man ofta på ceremonin med studentmössor på slottsbacken den sista april. Valborg är en dag under våren då alla som tagit studenten samtidigt tar på sig sina studentmössor. Det händer på slottsbacken, och alla är glada och firar.

Genom staden flyter ån Fyrisån. Studenterna på universitetet är medlemmar i olika studentnationer som är klubbar för kultur och fritid. Traditionellt valde man sin nation enligt sin hemort – därför finns det t.ex. Kalmar Nation, Östgöta Nation osv. Idag väljer man fritt vilken nation man vill tillhöra – ibland handlar det om vilka musikband som spelar där eller var man har sina vänner. Man går på fest, konsert eller äter på en restaurang tillsammans.

En av de mest kända svenska vetenskapsmännen genom tiderna som kopplas till Uppsala är säkert Carl von Linné. Linné har gett världen klassificeringen av växter. Man kan lära sig mer om detta och njuta av de vackra blommorna och växterna i Linnéträdgården.

Är man i Uppsala, ska man säkert även besöka Uppsala domkyrka, Gunillaklockan och Uppsala slott. Från slottet öppnar sig en vacker vy över staden. Du kan promenera i de gamla parkerna, besöka Gamla Uppsala, eller t.ex. Skoklosters slott i närheten.

Det är lätt att ta sig till Uppsala eftersom Arlanda, den stora flygplatsen, ligger mellan Stockholm och Uppsala. Det går också tåg från Centralen i Stockholm till Uppsala.

Uppsala är vänort med Tartu i Estland. Man har haft mycket bra samarbete och Tartu universitet och Uppsala universitet jobbar ihop inom ramarna av olika avtal. Städerna är lika – båda har ett universitet, har länge varit landets ”andra stad”, och har även en å som flyter genom staden!

Uppsala är en trevlig universitetsstad och är säkert värt ett besök eller en längre vistelse!

Ordlista

avtal, -et – a contract
inom ramarna av – in the framework of
mössa, -n – a hat
slottsbacke, -n – a hill in front of the castle
vy, -n – a view

Att fundera över och diskutera

- Staden Uppsala grundades faktiskt en bit utanför dagens centrum i det som nu kallas ”Gamla Uppsala”. Vad vet du om området Gamla Uppsala och vad visar det om den ursprungliga befolkningens tanke- och levnadssätt?
- Vad känner du till om Carl von Linne´? Vad är hans största bidrag till vetenskapen?
- Uppsala har många studentnationer. Hur är en sådan nation kopplad till ett landskap? Nämn några av Uppsalas mest kända studentnationer

Språkförståelse

Förklara med egna ord vad de kursiverade uttrycken betyder i följande meningar.

1. Vad är en *studentmössa* – och vad betyder uttrycket *”att ta studenten”*?
2. Från slottet öppnar sig *en vacker vy* över staden.

Roslagen och Mumindalen på Blidö

Kära bloggbok!

Igår kväll när jag anlände till pensionatet i Norrtälje fick jag en turistbroschyr om Blidö i min hand av pensionatsvärdinnan. Hon hade nyligen besökt ön och

särskilt fascinerats av platsen där Tove Jansson tillbringade sin barndoms- och ungdoms somrar. Hon berättade att det var precis som att komma till Mumindalen. Hon kände igen landskapet från illustrationerna i muminböckerna. Skären, kobbarna, den lilla skogsdungen, sommarvillan med sina terrasser och smala torn bara låg där framför hennes ögon och väntade på att befolkas av muminvärldens invånare, sade hon. Hon berättade med sådan inlevelse att jag genast ville åka dit.

Det gjorde jag nästan också. Jag tog första färjan i morse och gick direkt till Blidö hamnkrog för att höra om jag kunde få låna en cykel och en karta. Det var inga problem, ägarinnan till hamnkrogen lånade mig gärna det jag behövde för att ta mig till Mumindalens ursprung. Hon berättade också en massa spännande saker om Tove Janssons familj och deras somrar på Blidö. Sommarvillan som kallades Villa Ängsmarn var Toves morföräldrars, som hette Hammarsten i efternamn. Toves mamma, Signe Hammarsten, åkte som ung till Paris för att utbilda sig till illustratör och tecknare. I Paris träffade hon Toves finlandssvenska pappa, Viktor Jansson, som var bildhuggare. Tove Jansson själv som blev konstnär och författare älskade skärgårdsmiljön på Blidö. Det var den som inspirerade henne till Mumindalen. Havet var hennes hem och hon simmade varje dag under hela somrarna, berättade den pratglada ägarinnan till Blidö hamnkrog.

Tove Janssons morföräldrars sommarvilla, Villa Ängsmarn, 1913. Bland personerna på bilden finns troligtvis Toves morföräldrar och kanske hennes föräldrar. Tove själv föddes först ett år senare, 1914.

Fotograf okänd.

När jag någon timme senare anlände till Villa Ängsmarn hände precis det som pensionatsvärdinnan berättat om: hela Mumindalen framträdde inför mina ögon. Jag tänkte bort verkligheten och såg muminkaraktärerna ta gårdsplanen och klipporna i besittning. De gick på led. Muminmamman gick först i sitt randiga förkläde. Vid hennes sida pilade Lilla My med sin hårtofs och sin röda klänning. Muminpappan med sin svarta hatt gick efter Muminmamman. Bakom honom gick Mumintrollet med sin flickvän Snorkfröken. Sist i ledet gick Snusmumriken med sin gröna hatt, sin pipa och sitt dragspel. När drömbilden bleknade bort och jag trodde allt var över trädde en ny bild fram. Jag såg Tove vandra över stenarna ner till havet, kliva i vattnet och simma ut mot solnedgången.

Jag minns inte hur länge jag satt där och dagdrömde men jag minns hur ogärna jag återvände till verkligheten, och hur jag när jag cyklade tillbaka till färjeläget höll kvar fantasins magi genom att lyssna på Toves höstvisa i mina hörlurar: ”Skynda dej älskade, skynda att älska, dagarna mörknar minut för minut”.

Din Nilla Kask,
Norrtälje, fredag 2 oktober 2020

Tove Jansson med dragspel
Äldre bild. Okänd fotograf.

Höstvisa

Text: Tove Jansson
Musik: Erna Tauro

Vägen hem var mycket lång och ingen har jag mött,
nu blir kvällarna kyliga och sena.
Kom trösta mej en smula, för nu är jag ganska trött,
och med ens så förfärligt allena.
Jag märkte aldrig förut, att mörkret är så stort,
går och tänker på allt det där man borde.
Det är så mycket saker jag skulle sagt och gjort,
och det är så väldigt lite jag gjorde.
Skynda dej älskade, skynda att älska,
dagarna mörknar minut för minut.
Tänd våra ljus, det är nära till natten,
snart är den blommande sommaren slut.
Jag letar efter nånting som vi kanske glömde bort
och som du kunde hjälpa mej att finna.
En sommar går förbi, den är alltid lika kort,
den är drömmen om det man kunnat vinna.
Du kommer kanske nångång, förr'n skymningen blir blå
innan ängarna är torra och tomma.
Kanske hittar vi varann, kanske hittar vi då på
något sätt att få allting att blomma.
Skynda dej älskade, skynda att älska…
Nu blåser storm därute och stänger sommarns dörr,
det är för sent för att undra och leta.
Jag älskar kanske mindre än vad jag gjorde förr
men mer än du nånsin får veta.
Nu ser vi alla fyrar kring höstens långa kust
och hör vågorna villsamma vandra.
En enda sak är viktig och det är hjärtats lust
och att få vara samman med varandra.
Skynda dej älskade, skynda att älska…

Lite fakta

Norrtälje: Tätort i Roslagen.

Blidö: En skärgårdsö i Blidö socken, Norrtälje kommun. Blidö är ett av Roslagens populäraste turistmål.

Tove Jansson (1914–2001): De första Muminböckerna kom ut i mitten av 1940-talet, den sista kom ut 1970. Böckernas originalspråk är svenska som var Tove Janssons modersmål. Böckerna om muminvärlden fick genomslag i Sverige långt före de uppmärksammades i Finland. För Tove, som för de flesta finlandssvenskar, var/är banden till Sverige starka.

Teckning: moomin.com

Att fundera över och diskutera

- ”Mumindalen på Blidö” är skriven som en fiktionstext med inslag av det som kallas magisk realism. Detta innebär att texten rör sig mellan saga och verklighet. Fundera över vad i texten som är verklighet och vad som är saga.
- Nilla Kasks möte med Tove Jansson och muminkaraktärerna är skildrat som en dagdröm men lånar, genom att Nilla ser figurerna framför sig, drag av sagans form. Fundera över och diskutera vad hybriden mellan realism (att Nilla dagdrömmer) och saga (att hon ser fantasifigurerna framför sig) gör med din läsupplevelse.
- Läs texten och lyssna på någon inspelning av Toves Janssons Höstvisa (det finns flera på YouTube). Fundera på och diskutera visans budskap.

Språkförståelse

Förklara med egna ord vad de kursiverade uttrycken betyder i följande meningar.

1. När jag någon timme senare anlände till Villa Ängsmarn hände precis det som pensionatsvärdinnan berättat om: hela Mumindalen *framträdde inför mina ögon*.
2. Jag *tänkte bort verkligheten* och såg muminkaraktärerna *ta gårdsplanen och klipporna i besittning*.
3. *”Skynda dej älskade, skynda att älska…”*

Gästrikland

Spöket Agnes på Gävle slott

Kära Bloggbok!

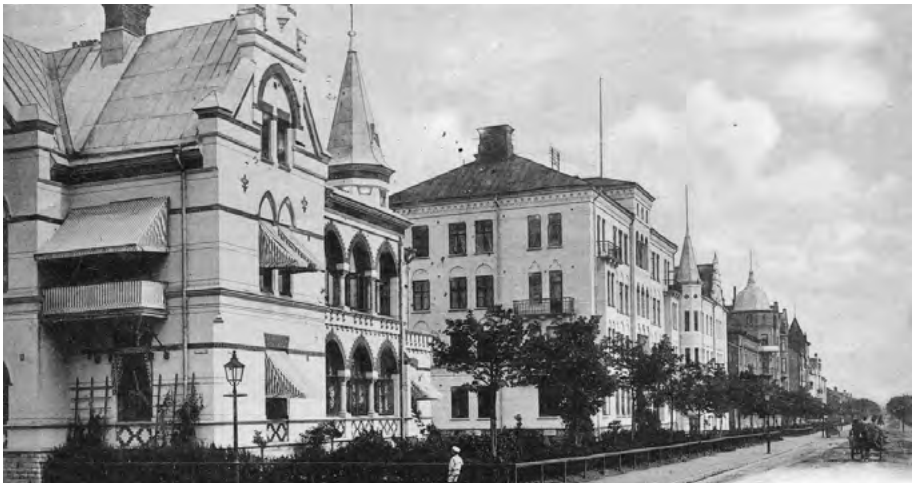
Varenda gång som jag skriver till dig har det hänt något särskilt igen. Oftast är det trevliga saker, och nästan alltid är det trevliga som hänt förknippat med fantastiska möten. Mitt möte med Agnes i Gävle var en sådan trevlig sak som jag gärna vill berätta om.

Jag hade tagit in på hotell Boulogne nära den stora stadsträdgården Boulognern och skulle just gå till sängs då min blick föll på ett gatunamn på den karta över Gävle som låg uppslagen på bordet. En promenadväg som sträckte sig genom hela stadsträdgården var döpt efter Agnes von Krusenstjerna, vilket fick mig att minnas att jag hade läst någonstans att författarinnan bott i Gävle som barn. Med denna upptäckt visste jag precis vad jag skulle göra under mitt besök i staden. Jag skulle gå på stadsvandring i Agnes fotspår och jag skulle börja i hennes hus på Staketgatan 1.

Jag hoppades att huset skulle vara ett författarmuseum men det var det inte. Det enda som fanns var en liten skylt på fasaden där det stod att Agnes von Krusenstjerna bott i huset mellan åren 1902 och 1909. Jag blev besviken men gladde mig åt att jag säkert skulle hitta några minnesmärken av henne längst Agnes von Krusenstjernas allé. Kanske stod hon rent av staty någonstans i närheten av den?

Det gjorde hon inte, stod staty alltså. Hur mycket jag än letade, hittade jag bara historiska skyltar om kända män och av byggnader byggda av män. Det enda som fanns efter Agnes längst allén med sina mäktiga högvuxna lindar i vackra höstfärger var den smutsiga gatuskylten med hennes namn. Av denna stora banbrytande författarinna som långt före sin tid skrev om sexualitet, psykisk sjukdom och andra ämnen som inte ansågs passande för kvinnor att skriva om, fanns knappt ett spår kvar i hela Gävle. Skrämmande!

Nedslagen över denna diskriminering bestämde jag mig för att muntra upp mig med lite spöksightseeing på Gävle slott, där det enligt turistbroschyren skulle finnas tre spöken: Grevinnan Wrangel som sedan 1600-talet vandrat

Staketgatan 1 under tidigt 1900-tal.

Äldre bild. Okänd fotograf.

Agnes von Krusenstjernas allé i Boulognerparken i Gävle.

Foto: Gävle kommun.

Gävle slott någon gång under första hälften av 1900-talet.
Äldre bild. Okänd fotograf.

omkring i stora matsalen för att duka festbordet, den grymme statsmannen Johan Wrangel, som sedan han avrättades och murades in levande i ett källarvalv, flugit omkring som en osalig ande genom slottet salar, och tjänsteflickan som på väg upp till vinden för att hämta tvätten som hängde på tork, skrämdes ihjäl av Johan Wrangels ande.

Inte heller i min spökjakt hade jag någon framgång, i alla fall inte när de gällde slottets mer bofasta spöken. Jag träffade inte på ett enda trots att jag ägnade flera timmar åt att söka efter dem.

Det var när jag precis givit upp och bestämt för att gå och äta lunch på ett kafé i närheten som det fantastiska hände. En levande vålnad, en genomskinlig kvinna klädd i en fotsid vit klänning framträdde inför mina ögon och började tala: ”Jag är Agnes, författarinnan utan staty. Jag har kommit för att berätta för dig om slottets betydelse för mitt författarskap”.

”Spöket Agnes”

Av ”spöket Agnes” fick jag veta att hon ofta varit på slottet som barn eftersom hennes morbror Hugo Hamilton var landshövding i Gävle och hade slottet som tjänstebostad. Agnes brukade komma till slottet för att träffa sina kusiner, Hugo Hamiltons döttrar. Deras instängda tillvaro som borgarflickor i det tidiga 1900-talets Sverige inspirerade henne till hennes skildringar av unga kvinnors längtan efter att bryta sig fria från borgerliga konventioner. Hennes moster, kusinernas mor, grevinnan Elvine, stod förebild för den tyranniska och domi-

nerande landshövdingskan i romanserien Fattigadel som mestadels utspelar sig i Gävle. Allt detta och mycket, mycket annat hann Agnes berätta för mig under vårt korta men fantastiska möte.

Din Nilla Kask,
Gävle, fredag 9 oktober 2020

Ordlista

förknippa med (-r, -de, -t) – connected / associated with
döpa efter (-er, -te, -t) – to name after
banbrytande – innovative
muntra upp (-r, -de, -t) – to cheer up
en osalig ande – a restless / unhappy spirit
ägna flera timmar (-r, -de, -t) – to devote / spend several hours
levande vålnad – a living ghost

Lite fakta

Boulognerparken: Det officiella namnet för Boulognern, den park i Gävle som anlades 1865, något decennium efter Boulognerskogen, Bois de Boulogne i Paris. Boulognerparken består till största delen av gles skog.

Staketgatan 1: Ett ståtligt stenhus mitt i Gävle där Agnes von Krusenstjerna växte upp. Kallas numera ”Krusenstjernska huset”.

Agnes von Krusenstjerna (1894–1940): Svensk författare som är mest känd för sin andra romanserie, *Fröknarna von Pahlen*, vilken genom att den innehöll öppna skildringar av olika former av sexualitet, och därtill var skriven av en kvinna, skapade stor kontrovers i Sverige främst under åren 1933–1935. Krusenstjernas romanserier *Tony-trilogin* och *Fattigadel* utspelar sig i stora delar i Gävle som i romanerna går under namnet Ramstaden.

Agnes von Krusenstjerna.
Foto: Wikimedia Commons.

Det finns ingen staty av Agnes von Krusenstjerna i Gävle eller någon annanstans i Sverige, vilket är något av en skandal med tanke på att hon under 1920- och 30-talet var en av landets största författare och fortfarande är mycket läst. Endast 10 procent av Sveriges runt 200 statyer föreställer namngivna kvinnor med kläder.[2]

Gävle slott: Sveriges nordligast belägna slott beläget vid Slottstorget mitt i Gävle. Det var kung Johan III som åren 1583–1593 lät påbörja byggnationen till det som ursprungligen var ett mäktigt kyrkoslott, en slottsbyggnad där kyrkorummet är det centrala. År 1726 förstördes allt utom murarna i en brand, så det slott vi ser där idag har murar från 1500-talet, men är annars ombyggt i 1700-talets franskinspirerade rokokostil. Slottet är precis som på Hugo Hamiltons tid, residens för landshövdingen i Gävleborgs län.

Att fundera över och diskutera

- ”Spöket Agnes på Gävle slott” är skriven som en fiktionstext med inslag av det som kallas magisk realism. Detta innebär att texten rör sig mellan saga och verklighet. Fundera över vad i texten som är verklighet och vad som är saga.
- Nilla Kasks möte med ”spöket Agnes” är ett försök att i fiktionens form levandegöra ett samtal med den döda författaren Agnes von Krusenstjerna. Fundera över och diskutera vad berättargreppet tillför och om det finns några problem med det.

Språkförståelse

Förklara med egna ord vad de kursiverade orden/uttrycken betyder i följande meningar:

1. Nedslagen över denna *diskriminering* bestämde jag mig för *att muntra upp mig* med lite *spöksightseeing* på Gävle slott.
2. Av ”spöket Agnes” fick jag veta att hon ofta varit på slottet som barn eftersom hennes morbror Hugo Hamilton var landshövding i Gävle och hade slottet som *tjänstebostad*.

[2] Icke namngivna statyer föreställande nakna kvinnor finns det betydligt fler av runt om i Sverige. https://www.femina.se/samhalle/darfor-smyckas-kvinnliga-statyer-med-blommor-i-dag/751811

Hälsingland

Downhillcykling och gyttjebad i Järvsö

Kära Bloggbok!

Hotell Järvsöbaden.
Foto: Ljusdals kommun

När jag på min tur genom Hälsingland kom till hotell Järvsöbaden tog hotellvärdinnan emot mig med öppen famn. Hon var överlycklig att äntligen få en gäst. Jag var hennes första på flera veckor. Covid 19-pandemin och höstmörkret hade skrämt bort turisterna från den hälsingska turistmagneten Järvsö och de flesta turistattraktionerna var redan stängda för säsongen.

Jag hade hoppats att djurparken Järvzoo, som specialiserat sig på att bara visa nordiska djur – såsom varg, lo, björn och järv – skulle vara öppen. Det var den inte. När jag kom till entrén möttes jag av en skylt som informerade om att djurparken var stängd på grund av pandemin.

Jag kände mig besviken men blev gladare när jag kom på att jag istället kunde promenera uppför Järvsöbacken och titta på utsikten över nejden.

Det blev nu ingen promenad uppför den stora skidbacken belägen på Öjeberget mitt i samhället. När jag närmade mig Järvsöbacken kom en kvinna springande emot mig. Hon var ägarinna till Järvsö Bergcykelpark och övertalade mig att hyra en downhillcykel och pröva på att cykla downhill nerför berget. Det var ett måste för alla som besökte Järvsö, sade hon.

Ägarinnan till bergcykelparken sade att det var lätt. Jag kunde värma upp med nybörjarleden Lill-Babs längst ned i backen. Efter den kunde jag ta mig an fortsättningsleden Barbro som inte heller var svår.

Hon hade rätt om Lill-Babs men inte om Barbro, som började uppe på toppen och var både brant, grusig och lerig.

Fortsättningsleden Barbro, Järvsö Bergcykelpark.
Foto: Ljusdals kommun

Första delen av Barbro gick ändå ganska bra. Värre blev det när jag i en i en skarp kurva en bit nerför leden råkade bromsa så hårt att framhjulet låste sig och bakhjulet lättade från backen...

Det som hände efter det påminde om min cykelolycka på Mårbacka men utan tidsresa. Jag tappade helt greppet om styret, min kropp lossnade från cykeln och jag flög i en liten båge flera meter i luften för att slutligen landa med huvudet före i en stinkande gyttjepöl. Jag skadade mig inte, leran var mjuk, men jag satt rejält fast i pölen ända tills det började mörkna och cykelparkens ägarinna, som börjat undra vart jag tagit vägen, kom åkande på sin fyrhjuling och hjälpte mig upp.

Mitt besök i Järvsö blev ändå lyckat till slut. Tillbaka på hotellet bjöd hotellvärdinnan på gratis bastubad och middag. Under middagen berättade hon med entusiasm hur klanen Svensson – med Lill-Babs (Barbro Svensson) i täten när hon fortfarande levde – brukade tillbringa midsomrarna i Järvsö och underhålla de andra gästerna med sång och dans runt midsommarstången under hela den ljusa midsommarnatten.

Din Nilla Kask,
Järvsö, fredag den 16 oktober 2020

Ordlista

ångra djupt, -r, -de, -t – to regret deeply
råd, -et – an advice
nybörjarled, -en – a track for beginners
grusig, stenig och lerig – gravely, stony and muddy
gyttjepöl, -en – a mud puddle
i täten – at the front, led by

Lite fakta

Järvsöbaden: Välkänt hotell i naturskön miljö i Järvsö.

Järvzoo: Djurpark i Järvzoo som är specialiserad på att bara visa nordiska djur som varg, lo, björn och järv.

Järvsö Bergcykelpark: Downhillcykelpark i Järvsö.

Lill-Babs (1938–2018): Svensk sångerska, skådespelare och artist vars riktiga namn var Barbro Svensson. Lill-Babs växte upp i Järvsö och tillbringade alltid midsomrarna där med sin familj.

Midsommar i Järvsö.

Att fundera över och diskutera

- ”Downhillcykling och gyttjebad i Järvsö” är ett slags hybridtext mellan fiktion och fakta. Nillas äventyr under downhillcykling är påhitt medan beskrivningen av Järvzoo och Bergcykelparken lånar formen av faktatext i en turistbroschyr. Fundera över och diskutera fördelar jämte nackdelar med hybridtextens form.
- Covid 19-pandemin har påverkat resandet och turistnäringen över hela världen. Fundera över och diskutera på vilket sätt pandemin påverkat ditt eget resande.

Språkförståelse

Förklara med egna ord vad de kursiverade uttrycken/orden betyder i följande meningar.

1. Covid 19-pandemin och höstmörkret hade skrämt bort turisterna från den *hälsingska turistmagneten* Järvsö och de flesta turistattraktionerna var redan stängda för säsongen.
2. Jag kände mig besviken men blev gladare när jag kom på att jag istället kunde promenera uppför Järvsöbacken och titta på utsikten över *nejden*.

Medelpad

Drakarna i Sundsvall och skulpturen Y:et

I början av min resa gick jag till Sundsvalls Turistbyrå för att fråga vad jag skulle se i staden och i resten av Medelpad. De föreslog omkring tusen platser. Alla lät fantastiska, men som alltid finns det gränser i tid och pengar, så jag var tvungen att göra ett tufft val ...

På bilderna kan du bara se två av de många drakarna runt Sundsvall. Legenden säger att det efter Sundsvalls stadsbrand 1888 placerades drakar på hustaken som skydd mot allt ont. Sedan 2003 är Drakparaden en årlig tradition!

Drakarna i Sundsvall.

Foto: https://sundsvall.se

Draken är en stadssymbol för Sundsvall. Drakar symboliserar mod och skapar fantasi och kreativitet.

Det började regna lite, så jag bestämde mig för att äta lunch på ett kafé. Lyckligtvis slutade regnet ganska snart. Kanske jagar en drake bort molnen?

Cirka 25 km från Sundsvall finns en intressant skulptur. Som ni ser på bilden är det en enorm bokstav ”Y”. Det heter ”Y:et”.

Y:et är skapad av Bengt Lindström. Vad betyder det? Varför är det ”Y:et” och inte ”H:et” eller ”R:et”? Skulpturen är 30 meter hög och symboliserar Y, Västernorrlands länsbokstav.

På Sundsvalls Turistbyrå sa de att det också kan ses som en lycklig jätte eller ett mäktigt träd. Jag tycker att det är den största bokstaven Y i världen. Kanske vi i Sverige borde lägga en bokstav från alfabetet i varje landskap? Det passar nästan, för det finns 26 bokstäver i det svenska alfabetet och 25 landskap. Kanske borde vi lägga två bokstäver i Lappland, för det är Sveriges största landskap?

Y:et av Bengt Lindström.
Foto: Wikimeda Commons

Sveriges Geografiska Mittpunkt
Foto: Wikimeda Common

En annan plats jag besökte var i Ånge kommuns östra del. Där ligger berget Flataklocken (465 m ö. h.) och det är Sveriges Mittpunkt – Sveriges Geografiska Mittpunkt sedan 1947. När jag var där låg skylten som markerar ut platsen på marken. På turistbyrån i Sundsvall sa de att skylten snart skulle hängas tillbaka på sina stolpar. Förhoppningsvis kommer det att vara gjort när du besöker platsen:

Utsikten från toppen av berget är fantastisk. Jag har å andra sidan inte klättrat i ett enda berg i Sverige där utsikten inte varit fantastisk.

Ordlista

jag var tvungen – I was forced
skydd (-et) **mot allt ont** – a protection against all evil
mod, -et – a courage
jätte, -n – a giant
klättra, -r, -d, -t – to climb

Att fundera över och diskutera

- Använder man djur som stadssymboler i ditt land? Eller känner du till något ställe/stad/land som har det? Berätta om det!
- Vad skulle du föredra – att vila vid sjön eller klättra i berg? Motivera ditt svar.

Språkförståelse

Förklara med egna ord vad de kursiverade orden betyder i följande meningar:

1. ...efter Sundsvalls stadsbrand 1888 placerades drakar på hustaken s*om skydd mot allt ont*.
2. Alla lät fantastiska, men som alltid finns det gränser *i tid och pengar*, så jag var *tvungen att göra ett tufft val* ...
3. Drakar symboliserar *mod* och *skapar fantasi* och kreativitet.

Ångermanland

Världsarvet Höga kusten, Skuleberget och surströmming

Då har jag lämnat vackra Medelpad. Och nu – så spännande att få besöka ett världsarv! Att få se världens högsta kustlinje lockar mig verkligen. Ångermanland har sakta men säkert rest sig ur havet efter att ismassorna från istiden en gång vilat tunga över landmassan – och Höga Kusten är, kan man säga, en uppstickare både bildligt och bokstavligt talat.

Och sen – det bästa av allt – att få göra en båttur ut till Ulvön och få smaka på den mytomspunna delikatessen surströmming!!

Ångermanland, ett landskap i Norrland, rymmer många sevärdheter – inte minst världsarvet Höga Kusten som är en av Sveriges mest omtalade destinationer just nu. Ångermanland omges av Jämtland i väst, Lappland i norr, Medelpad i söder och Bottenhavet i öst.

Höga kusten är en av Sveriges mest storslagna platser där fjäll möter hav och skärgård i ett magiskt landskap. Kusten har formats av istiden och en gång rest sig ur havet – idag är det världens största landhöjning och rankas som ett av UNESCO:s världsarv. Och som Island bjuder också denna del av Sverige på en karg natur. I Skuleskogens nationalpark kan man vandra genom urskogsliknande natur och njuta av milsvida vyer från karga och kala hällmarker.

Världsarvet Höga kusten
https://www.hogakusten.com/sv

Höga kusten är ett kustområde i landskapet Ångermanland. Sedan den senaste istiden har en landhöjning på nästan 300 meter[gjort landskapet säreget med bland annat höga klippor. Området har varit bebott i minst 7 000 år.

Här finns världens högsta kustlinje med helt unika bevis på hur landet rest sig efter senaste istiden. Höga kusten blev ett världsarv år 2000. Och 2006 utvidgades detta världsarv med Kvarkens skärgård på den finländska kusten i Österbotten och världsarvsområdet heter numera Höga kusten/Kvarkens skärgård.

Vandra Skuleberget

Silfrasprickan i Þingvallavatn på Island

Silfrasprickan hittar du i sjön Þingvallavatn (Thingvallavatn) som är belägen i nationalparken Þingvellir (Tingvalla). Sjön är den största på Island och har ett djup på 114 meter. Sprickan i jordskorpan har uppstått på grund av att den nordamerikanska och den eurasiska kontinentalplattan sakta glider ifrån varandra.

Min kompis Vigdís berättade att hon hade snorklat och dykt i kristallklart vatten i en spricka mellan två kontinenter! Ja – just det – på Island! Så i Silfra kan du göra precis det. Silfrasprickan har, faktiskt, utsetts till en av världens tio bästa dykplatser. Silfra, med cirka två centimeter per år.

Slåttdalsskrevan på Skuleberget

Istället för att resa till Island för att se den berömda Silfrasprickan, kan du uppleva ett likvärdigt naturfenomen i Skuleskogens nationalpark, i hjärtat av Höga kusten. Här ligger nämligen Slåttdalsskrevan, en 200 meter lång, 30 meter djup och 7 meter bred passage – en skreva som klyver berget i två delar. En vandring genom skrevan är en mäktig naturupplevelse som du sent kommer att glömma!

Och nu är jag här! På en av Skuleskogens Nationalparks högsta punkter! Och står mitt i den imponerande Slåttdalsskrevan, en 200 meter lång, 30 meter

Sifrasprickan på Island.

Foto: Zedonk AB, https://www.alltomreykjavik.se

Slåttdalsskrevan.

Foto: Höga Kusten, https://www.höga-kusten.se/

djup och 7 meter bred passage. Skrevan klyver berget i två delar. Det är havets påverkan som bildat skrevan. Den mer lättvittrade diabasgången har eroderat medan berget runt omkring, som består av röd Nordingrågranit har bestått.

Vandringen hit är en uppförsbacke, men inte särskilt svår. Terrängen har gjorts tillgänglig via stigar och spångar.

Berget har en grotta, som sägs en gång i tiden ha härbärgerat ett band rövare. Dessa rövare kom, enligt Nordiska museets folkminnesarkiv, till Skuleskogen och Skuleberget under 1600-talet och lade beslag på grottan, som sedan kom att kallas Rövargrottan. Härifrån plundrade de handelsresande och områdets byar.

Grottan som omväxlande kallas för Kungsgrottan, Skulegrottan och Rövargrottan syns från vägen som en stor mörk fläck mitt på den nästan lodräta klippsidan. Den är inte i egentlig Slåttdalsskrevan (www.höga-kusten.se / Höga Kusten)

Vandring till Toppstugan och Kungsgrottan

Jag fortsätter vandringen på Skuleberget som är är en av Höga Kustens mest populära upplevelser. Många kallar det ”njut-vandring” då man inte bara bjuds på en av Sveriges mäktigaste vyer. På toppen väntar Toppstugan med fika, glass, lunch och fullständiga rättigheter. Så när man väl når toppen kan man slå sig ner med något rejält svalkande. Den mest populära leden är den 2,5 kilometer långa Höga Kusten-stigen som går mellan FriluftsByns Besökscenter vid bergets fot och toppen.

Skuleberget stupar nästan lodrätt efter den sida som vetter mot europavägen och skapar därför en dramatisk effekt. Berget sträcker sig hela 295 meter över det närliggande havet. Uppe på berget finns ett antal stigar, och klätterleder. På

berget finns spår efter den högsta kustlinjen efter istiden, en kustlinje som gick 285 meter högre än i dag. Berget har idag världens högsta marina gräns/kustlinje, på 286 meter över havet.

mening någon grotta, utan närmast en urgröpning i berget med några få meters diameter och djup. Vägen till ingången är mycket otillgänglig, men idag finns trappor och fasta stegar till hjälp.

Båttur ut till Ulvön – surströmmingens ö

Den berömda svenska ”delikatessen” surströmming framställs längs hela Norrlandskusten och är en svensk men framför allt en norrländsk specialitet. Älskad av många och avskydd av andra! Främst produceras den utmed Höga kusten där den viktigaste produktionsplatsen är ångermanländska Ulvön.

Ulvön tur och retur

Ulvön har dagliga båtförbindelser med fastlandet. Fisket har alltid varit centralt på Ulvön och sik, strömming och lax gjorde att gävlefiskarna kom hit på 1500-talet. Ulvön är bland annat känt för att vara ”Surströmmingens ö”, och platsen där surströmmingen började tillverkas i större volymer.

Surströmming är strömming som konserverats genom jäsning. Traditionellt har namnet strömming använts för sill fångad i större delen av Östersjön. Den tvättade fisken saltas, läggs i öppna kar och får jäsa. Strömmingen läggs sedan på konservburkar för att efterjäsa.

Surströmming saluförs traditionellt sett inte förrän surströmmingspremiären, som äger rum den tredje torsdagen i augusti. Fram till år 1998 var surströmmingspremiären lagstadgad för att myndigheterna ville försäkra sig om att den salufördа fisken verkligen var tillräckligt mogen. I dag upprätthålls dock traditionen av surströmmingstillverkarna på egen hand.

Surströmming luktar mycket kraftigt och smaken är salt.

Det finns nog lika många åsikter om hur surströmming skall förtäras som åsikter om hur man lägger in den. Ett sätt att äta surströmming är i en så kallad ”klämma”. En klämma kan göras av två lika stora smörade bitar av hårt tunnbröd med skivad eller mosad mandelpotatis som kokats med skalet på och finfördelad surströmming emellan som ”kläms ihop” till en slags stor dubbelsmörgås som äts med händerna. En klämma kan också göras av mjukt tunnbröd, också kallas då ibland för ”stut”, där ingredienserna rullas ihop i brödet. Andra tillbehör som blivit vanliga på senare tid, i synnerhet i de södra delarna av Sverige, är rå, eller smörfräst gul lök eller rå rödlök, messmör, gräddfil och

Surströmming.
Foto: Wikimedia Commons

ibland kan även tomat och dill förekomma. Vanliga drycker till surströmming är öl och snaps, men även must, svagdricka eller mjölk.

SurströmmingsAkademien är en organisation som bildades på Ulvön den 26 augusti 1999 med syfte att bibehålla surströmmingskulturen och främja dess utveckling. Akademien främjar internationella kontakter, forskar, informerar, bygger nätverk och administrerar SurströmmingsSällskapet.

”SurströmmingsSällskapets målsättning är att bibehålla och främja surströmmingskulturen, att kartlägga surströmmingsvärlden och sprida och dela dess upplevelser bland surströmmingsentusiaster, att främja kulinarisk variation och utveckling, att uppleva kollektiv gemenskap och stolthet för surströmming som kultur, kulinarisk delikatess och traditionsbärare.”

Ordlista

världsarv, -et – World Heritage
uppstickare, -n – a newcomer
mytomspunnen – mythical
storslagen – grand / magnificent

landhöjning, -en – an uplift
ranka, -r, -de, -t – to rank
karg – barren
urskogsliknande – primeval forest like
milsvid – miles of
säregen – distinctive
bebo, -r, -dde, -tt – to inhabit
jordskorpa, -n – an earth's crust
glida ifrån varandra – to drift apart from one another
snorkla, -r -de, -t – to snorkel
skreva, -n – a crevice
klyva (klyver, klöv, kluvit) – to split
vittra, -r, -de, -t – to wither
diabasgång, -en – a diabase dake
uppförsbacke, -n – an uphill
spång (spången, spänger) – a footbridge
lodrät – vertical
vetta (vetter, vette, vettat) – to open onto
klätterled, -en – a climbing trail
härbärga, -r, -de, -t – to host / accommodate
lägga beslag på (lägger, lade, lagt) – to take / seize

Att fundera över och diskutera

- Ett världsarv är ett kultur- eller naturobjekt som anses särskilt omistligt och därför måste skyddas. Þingvellir är ett sådant, och Sveriges 15 världsarv hittar du här: https://sv.wikipedia.org/wiki/Världsarv_i_Sverige
- Finns det något världsarv i Sverige som du verkligen skulle vilja besöka? Motivera gärna ditt svar.
- Vilken typ av naturupplevelser söker du helst efter? Vill du gå på höga berg och få utsikt, ha det mysigt på vackra stränder, eller ströva runt i mystiska skogar?
- Har du provat på eller skulle du vilja äta surströmming? Brukar du ha lätt för att smaka ny mat och annorlunda mat från andra kulturer?
- Finns det någon speciell maträtt som du tycker är typisk svensk? Vilken svensk mat äter du regelbundet och skulle inte kunna vara utan?

Språkförståelse

Förklara med egna ord vad de kursiverade orden betyder i följande meningar:

1. I Toppstugan på berget finns lunch med *fullständiga rättigheter*.

2. Vägen till ingången av grottan är *mycket otillgänglig*.

3. Surströmmingen är *en norrländsk specialitet*.

Västerbotten

Metoo-skulpturen Listen!
och kulturhuvudstaden Umeå

Efter äventyret med surströmmingsfesten på Ulvön i Ångermanland tar jag tåget efter kusten upp till Umeå i Västerbotten. I en turistbroschyr läser jag att Botniabanan är en järnväg som knyter ihop ett pärlband av städer och tätorter längs Norrlandskusten i Ångermanland och Västerbotten. Framme! Det första jag ser när jag stigit av tåget och går från stationen till torget i centrum av Umeå är ett stort kattdjur som sitter på en piedestal med öppen käft!!

Västerbotten ligger liksom Lappland i Norra Sverige, men landskapen skiljer sig åt – Lappland har en kuperad terräng och många höga fjäll, medan Västerbotten ligger vid kusten och är varmare och med färre höjder. Med Botniabanan kan man åka tåg mellan olika städer och tätorter längs Norrlandskusten i Ångermanland och Västerbotten. Framförallt underlättar Botniabanan godstrafik mellan orterna men gör det även lättare för pendlare att komma fram och tillbaka från sina resmål. Umeå, björkarnas stad, är numera den största tätorten i Norrland.

Metoo-monumentet Listen! i Umeå

Konstverket Listen!

Konstverket ”Listen!” är placerat på Rådhustorget i Umeå. Det är en gestaltning som markerar kommunens ställningstagande mot sexuella trakasserier, tillägnat dem som tillsammans bröt tystnaden i samband med metoo-rörelsen.

Konstnären Camilla Akraka beskriver sitt konstverk: ”Verkets titel är Listen! eller Lyssna! – en distinkt uppmaning där röstens förmedlande kapacitet står i fokus. Konstverkets namn Listen! (eng.), är en uppmaning att lyssna, agera och förändra. Den engelska titeln symboliserar en global rörelse med engelskt namn – metoo.

Konstverket Listen!

Foto: Fredrik Larsson / Umeå kommun, https://www.umea.se/

Konstverket föreställer ett kattdjur som sitter på en ställning tre meter ovanför marken. Stålställningen påminner om en bur och djurets placering innebär att det befinner sig utanför buren. Ställningens hårda och reflekterande material står i skarp kontrast till det organiska djuret. Verket uppvisar en medveten lek med klassiska maktassociativa materialattribut, som enligt lång tradition ofta har annekterats av män. Material såsom stål, billack och ”guld” införlivas i verket och får det att kommunicera med ”två språk”: konservativ maktestetik möter här en berättelse om frigörelse.”

Kulturnämnden i Umeå

”Camilla Akrakas förslag (Listen!) till metoo-monument för Rådhustorget i Umeå svarar väl mot Umeå kommuns ställningstagande mot sexuella trakasserier. I hennes konstnärliga praktik är frågor om klass, kön, etnicitet och ålder ständigt närvarande. Hennes verk rymmer ofta ett ifrågasättande av en redan etablerad position, på samma vis som hos dem som genom metoo-uppropet vågade bryta tystnaden. Det starka visuella uttrycket i hennes verk i kombination med de betydelsebärande symboliska inslagen bildar en mångbottnad gestaltning som tillför ett nytt estetiskt grepp i Umeås offentliga rum.”

Umeå – Europas kulturhuvudstad 2014

Umeå fick internationell uppmärksamhet i samband med att staden under 2014 blev Europas kulturhuvudstad och det här kulturella utbudet är värt att uppmärksamma. Här finns något för alla – ett brett utbud av muséer att besöka:

- **Bildmuseet:** Tidningen The Telegraph har angett Bildmuseet som ett av världens främsta museer. Den karaktäristiska byggnaden med fasad i lärkträ hittar du på cirka 10 minuters promenad från centrum vid Konstnärligt campus. Utsikten från byggnaden bjuder på en bländande vacker vy över Umeälven. *Adress: Östra Strandgatan 30B*

- **Kvinnohistoriskt museum:** Inne i det nya kulturhuset Väven mitt i centrala Umeå ligger Kvinnohistoriskt museum som invigdes i slutet av 2014. Lokalerna är granne med Folkets Bio Umeå och Umeå Stadsbibliotek. Museet får oss besökare att reflektera över föreställningar om manligt och kvinnligt, det är omöjligt att gå härifrån utan nya insikter och funderingar om kvinnohistorien genom tiderna och framåt. *Adress: Storgatan 46A*

- **Västerbottens museum:** I det natursköna området Gammlia, på ca 25 minuters promenadavstånd från centrum, ligger Västerbottens museum där besökare får ta del av hela länets kulturhistoria – i stort såväl som smått. *Adress: Helena Elisabeths väg 3*

- **Guitars – The Museum:** Bröderna Samuel och Michael Åhdén har genom sin privatägda gitarrsamling lyckats med konststycket att sätta Umeå på kartan för hela världens musikscen. Under den guidade visningen får jag lyssna till ABBA:s ”Star Guitar” från framförandet av Waterloo i European Song Contest 1974. Och ja, en guidad tur är ett måste, du vill inte missa alla spännande detaljer och historier bakom gitarrsamlingen. *Adress: Vasagatan 18–20*

- **Umedalens skulpturpark:** Det här är en besöksvärd plats för hela familjen med en imponerande skulptursamling, med verk utplacerade på ett före detta sjukhusområde. *Adress: 903 64 Umeå*

Ordlista

kattdjur, -et, – feline
käft, -en – a jaw
maktassotiativa materialattribut – power-assotiative material attributes
införliva, -r, -de, -t – to incorporate / absorb
mångbottnad – multi-bottomed
lärkträd, -et – larch
bländande – shiny / dazzling

Att fundera över och diskutera

- Vad är skillnaden mellan *berg* och *fjäll* på svenska?
- Norrland är till ytan lika stort som halva Sverige men ändå pratar man om området som ett område i norr. Norrlänningar brukar gärna prata illa om det ”snobbiga” Stockholm där allt ska bestämmas. Finns det jämförbara områden i ditt hemland?
- Varför ville Camilla Akraka att Umeåkonstverkets namn skulle vara på engelska? Du hittar svaret i hennes eget uttalande.
- Vad tycker du om Akrakas konstverk? Når hon fram med sitt budskap eller känns det som om man kan tolka statyn hursomhelst?

Språkförståelse

Förklara med egna ord vad de kursiverade orden betyder i följande meningar:

1. Konstverket är tillägnat dem som tillsammans *bröt tystnaden* i samband med metoo-rörelsen.
2. Den engelska titeln symboliserar en *global rörelse* med engelskt namn.
3. Hennes verk rymmer ofta ett ifrågasättande av *en redan etablerad position*.

Lappland

Treriksröset och vandring på Kungsleden till Kebnekaise

Jag står på jordens nordligaste plats! Okej, det är inte riktigt sanningen för Nordpolen ligger cirka 2 500 km längre bort från mig. Var är jag, frågar du? Jag är i Kiruna, den nordligaste staden i Sverige och det är den nordligaste punkten jag någonsin har varit på i mitt liv. Jag skulle gärna vilja besöka Treriksröset också, men tyvärr har jag inte tid.

Treriksröset är ett riksröse vid den punkt där gränsen mellan Sverige, Norge och Finland sammanfaller. Det finns inte speciellt mycket att se där, bara en betongklump som inte är särskilt synlig. Men den ligger på en vacker plats, cirka 10 meter ut från land i sjön Goldajärvi. Det finns vackra berg runtomkring. Jag har sett FANTASTISKA fotografier på dem!!!

Treriksröset.

Foto: https://www.kirunalapland.se

Kungsleden.

Foto: https://www.unusualtraveler.com

Betongklumpen är inte så märkvärdig, men jag gillar tanken att man kan gå runt den här klumpen och besöka tre länder inom loppet av några sekunder! Du kan också resa i tid, för vid Treriksröset möts två olika tidszoner: centraleuropeisk tid för Sverige och Norge och östeuropeisk tid för Finland.

Som jag sa skulle jag vilja besöka Treriksröset, men min tid här i Kiruna är begränsad. Väderprognosen för de närmaste dagarna är bra. Det är väldigt viktigt för jag ska på en vandringstur på Kungsleden. Folk kanske tror att det alltid är -35 grader här uppe i norr eftersom Kiruna ligger ovanför polcirkeln, med mycket snö och is, och isbjörnar… Men det är inte alls sant! I genomsnitt går temperaturen på sommaren upp till +15 grader och ner till -15 grader på vintern. Det finns hårda vindar och kraftigt regn, men vanligtvis inte vid denna tid på året. Det är också därför Kungsleden är så populär även bland människor utan mycket vandringsupplevelse (som jag!).

I kväll kommer jag att träffa min vän. Hennes andra vän kommer också med oss imorgon. Och imorgon ska vi börja vår vandring från turiststationen Abisko och gå söderut. Vi kommer att sova i tält, bära hela utrustningen i våra ryggsäckar och njuta av den vackraste utsikten i världen! Vi planerar att vandra en vecka och gå cirka 100 km på leden till Kebnekaise fjällstation. Tio kilometer varje dag ser inte mycket ut, men kom ihåg – jag måste bära mitt hus och mitt kylskåp på ryggen! Och det är inte en park vi vandrar i, utan stigar och markerade leder i fjällen!!

Kiruna.

Foto: https://www.architectural-review.com

Jag är inte säker på hur internetuppkopplingen är i fjällstugorna. Hoppas att uppdatera den här bloggen snart! Önska mig lycka till!

På tredje dagens vandring. När vi tar en vilopaus uppe på ett bergskrön ser vi plötsligt en hel renhjord i dalgången nedanför oss som några samer driver framför sig med hjälp av sina hundar. Det är oktober och det är dags för renskiljning och renarna rör sig från sommarbetet i fjällen till kusten för sitt vinterbete.

Det slår mig nu att det här är Sápmi som vi befinner oss i – inte bara landskapet Lappland utan ett mycket större landområde där samerna traditionellt har bott och som består av fyra länder – Ryssland, Finland, Sverige och Norge – som breder ut sig över hela den norra delen av Nordkalotten, från ryska Kolahalvön i öster till svenska landskapet Dalarna i söder och Norge i öster.

Äntligen framme på Kebnekaise fjällstation! Vi har ätit på restaurangen, bastat och nu sitter vi framför brasan och drömmer oss tillbaka och njuter av alla minnen av fjällvandringen: det grönskimrande och forsade vattnet i Abiskojåkka, höga fjäll, imponerande branter och stora glaciärer, kungsledens högsta punkt, Tjäktjapasset, 1150 meter över havet ...

I morgon återstår den lätta vandringen ner till samebyn Nikkaluokta och sen bussen in till Kiruna.

Min vän i början av vår vandring.

Foto: Zane Vaļule

Min lilla, lilla, vän i närheten av Nikkaluokta.

Zoto: Zane Vaļule

Ordlista

riksröse, -t – a cairn
sammanfalla (-er, -föll, -fallit) – to coincide
inom loppet av – during / within
utrustning, -en – an equipment
njuta av (njuter, njöt, njutit) – to enjoy
återstå (-r, -stod, -stått) – to remain, to be left

Att fundera över och diskutera

- Tänk på ställen i ditt land som gränsar till andra länder. Är livet annorlunda där? Vad är speciellt med ställen?
- Har du besökt något vilt ställe, där naturen är orörd, som är glesbefolkat? Berätta om det! Om du inte har varit på sådant ställe, kan du tänka på vilka som du har hört eller läst om och skulle vilja se med egna ögon?

Språkförståelse

Förklara med egna ord vad de kursiverade orden betyder i följande meningar:

1. Betongklumpen är inte *så märkvärdig*.
2. Det är också därför Kungsleden är så populär även bland människor *utan mycket vandringsupplevelse*.
3. Det är oktober och det är dags för *renskiljning*.

Norrbotten

Flygmuseet F 21 Luleå

Min pappa berättade för mig att när han var liten gillade han att se insidan av olika maskiner och mekanismer. Hemma tog han isär några saker som inte fungerade längre (till exempel radioapparater, gamla juicepressar) och försökte laga dem. Han lyckades aldrig... Han är fortfarande intresserad av olika mekaniska apparater och bilar. Av denna anledning besökte jag och min pappa Flygmuseet F 21 Luleå.

På väg till museet pratade pappa mycket, vilket betyder att han var upphetsad. Hans upphetsning fick mig också upphetsad!

Museet är ganska stort och vi såg några flygplan uppställda i deras flygplanshall, två helikoptrar och flera räddningsfordon och många uniformer. Det roligaste var J 28 B Vampire – brittisk jetflygplan. Jag undrar vad piloter upplevde i detta flyg?

Flygsimulatorn i Flygmuseet F 21.
Foto: https://www.flygmuseetf21.se

Jag vet inte varför flygplanet heter Vampire. Kanske är det för att det ska låta hotfullt? Jag läste att olika Vampire flygplan användes över hela världen – i Storbritannien, Australien, Kanada, Egypten, Finland, Frankrike, Indien, Italien, Norge, Schweiz.

På museet finns också en specialutställning av kalla kriget, som vi läst om på skolans historielektioner. Utställningen innehåller många detaljerade berättelser

Luleå.

Foto: Wikimedia Commons

och fakta. Det finns många beskrivningar och många saker att se på i museet, men jag och min pappa gillade flygsimulatorn bäst!

Åkattraktioner slutar vanligtvis mycket snabbt. De kan vara 20 sekunder eller i bästa fall fem minuter. Flygsimulatorturen på Flygmuseet F 21 var 15 minuter lång! Efter en introduktion av en anställd fick vi prova att starta, hantera flygplanet i luften och landa på riktigt. Vi manövrerade över Luleå (som är en mycket vacker stad!), högt eller lågt över skärgården.

Vi flög även över Sverige, vilket fick mig att tänka på Nils Holgersson och hans underbara resa genom Sverige. Det skulle vara toppen om jag kunde resa över Sverige i olika tidsperioder, till exempel på 1400-talet, 1900-talet och år 2020! Jag ser att saker och landskap förändras långsamt över tiden, men det skulle vara intressant att se förändringarna snabbare!

Hur som helst, om du, min kära läsare, bestämmer dig för att åka till Luleå och gå på Flygmuseet F21 så rekommenderar jag att du provar flygsimulatorn. Men bara om du inte är rädd för att flyga! Om du hatar det finns det en miljon andra fina saker att göra på marken, så stanna där.

Puss och kram

Nilla

Ordlista

upphetsad – excited
utställning, en – an exhibition
räddningsfordon, -et – a rescue transport
hantera, -r, -de, -t – to handle / deal with
förändring, -en – a change

Att fundera över och diskutera

- Tycker du om att besöka museer eller utställningar? Varför ja eller nej?
- Vad för transportmedel föredrar du när det gäller långa resor? Jämför olika transportmedel man använder för att resa nuförtiden!

Språkförståelse

Förklara med egna ord vad de kursiverade orden/uttrycken betyder i följande meningar:

1. Min pappa berättade för mig att när han var liten gillade han *att se insidan av olika maskiner* och mekanismer.
2. Jag undrar vad piloter *upplevde* i detta flyg?
3. Efter en *introduktion av en anställd* fick vi prova att starta.

Jämtland

På Åreskutans topp

Kära Bloggbok!

Har jag egentligen någonsin berättat lite mer för dig om min familj? Jag tror inte det, så jag tar och börjar med en gång. Mina föräldrar träffades två år innan jag föddes. Mamma läste till läkare och pappas målerifirma blomstrade. När var jag var sex år och mamma var färdig läkare gick pappas firma i konkurs. Den ändrade balansen i familjen gjorde att pappas alkoholproblem förvärrades. När han drack för mycket blev han våldsam och ett halvår efter konkursen skildes han och mamma. Efter skilsmässan flyttade mamma och jag till Karlstad där mamma började arbeta som läkare, och träffade Torbjörn som blev min bonuspappa. Något år senare föddes min lillebror Toomas.

”Nilla Kask och Nils Holgersson på Åreskutans topp”.

Foto av Åreskutan: Åre kommun.
Illustration av Nils Holgersson: Anton Pieck.
Fotomontage: Sarah Ljungquist

Jag träffade inte pappa så ofta efter skilsmässan och när vi sågs var han inte alltid nykter. När han dog i somras hade vi inte setts på flera år. Trots allt det tråkiga har jag ändå några fina minnen av honom. Ett är från när han och jag vandrade på Åreskutans topp. Det var en höstdag och jag tror att jag var

Holger Nilsson och Mortensen från teveserien *Geografens testamente*.
Foto: UR

fem eller sex år gammal. Vi hade satt oss att vila på en sten och pappa berättade om när han var liten och hade sett filmen Nils Holgerssons underbara resa och drömde om att kunna flyga över Sverige på en gås. Han ville flyga fritt och känna luften omkring sig samtidigt som han såg landskapet.

I samma ögonblick som han berättade det kom en luftballong svävande över Åreskutan och pappa pekade på den och sade: ”Sådär ska du och jag sväva en dag Nilla, i en ballong högt över Sveriges landskap.”

Mer än så minns jag inte men det som hände idag när jag som 17-åring var tillbaka på Åreskutans topp har fått mig att tänka att pappa trots allt infriat det löfte han gav mig som liten.

Det var när jag väntade på kabinbanan som skulle ta mig tillbaka till Åre by som jag träffade Holger Nilsson. Han såg ut ungefär som Nils Holgersson med röd toppluva och gula byxor men hade rejäla kängor istället för träskor och var ingen pyssling utan normalstor. Han berättade att han och hans vän Mortensen var på resa genom Sverige för att leta efter de sju nycklarna till hans världsberömda släkting Mary Diana Graafs mytomspunna laboratorium. De hade sökt efter den sjätte nyckeln på Åreskutans topp men bara funnit en ledtråd som pekade på att nyckeln skulle finnas någonstans runt Överhogdals kyrka i Här-

jedalen. Nu hade Mortenson gått iväg för att hyra en luftballong som skulle ta dem dit.

När jag sade att jag också var på väg till Överhogdals kyrka i Härjedalen erbjöd både Holger Nilsson och Mortensen, som just anlänt med ballongen, att åka med. Till denna *grande finale* på min resa tackade jag givetvis ja.

Det var när vi lyfte och svävade upp högt över Åreskutan som pappa anslöt. Jag stod och njöt av de vackra vyerna när jag kände hur hans kropp materialiserades i skepnaden av en varm dimma som omslöt mina axlar. När jag vände mig om viskade han, tyst så att bara jag hörde: ”Nu svävar vi Nilla, nu svävar du och jag högt över Sveriges landskap”.

Din Nilla Kask,
i ballong över Åreskutan,
lördag 31 oktober 2020.

Ordlista

pappas firma gick i konkurs – dad’s company went bankrupt
förvärra, -r, -de, -t – to get worse
peka, -r, -de, -t – to point (out)
infria ett löfte (-r, -de, -t) – to keep a promise
ledtråd, -en – a clue

Lite fakta

Norrtälje: Åre by: Anrik skidort i Sverige.

Åreskutans topp: Fjäll i Åre kommun, västra Jämtland, som reser sig 1 420 meter över havet.

***Geografens testamente – eller Den stora Sverigeresan*:** Teveserie på UR/Sveriges Television som hämtat inspiration från Nils Holgersson men som förutom att den handlar om en resa genom Sverige är en helt annan historia. Huvudpersonerna heter Holger Nilsson och Mortensen, namn som både (löst) anspelar på Nils Holgersson och Mårten gåskarl.

Att fundera över och diskutera

» ”På Åreskutans topp” är en fiktionstext som inleds med en socialrealistisk berättelse om en alkoholiserad pappa och avslutas med ett inslag av magisk realism där den döda pappans ande infriar ett löfte till sin dotter som han aldrig infriade under livet. Fundera över och diskutera betydelsen av att som Nilla får göra söka försoning med en förälders svek genom fantasin.

Språkförståelse

Förklara med egna ord vad de kursiverade orden/uttrycken betyder i följande meningar.

1. Mina föräldrar träffades två år innan jag föddes. Mamma läste till läkare och pappas målerifirma *blomstrade*.
2. Efter skilsmässan flyttade mamma och jag till Karlstad där mamma började arbeta som läkare, och träffade Torbjörn som blev min *bonuspapp*a.
3. Han berättade att han och hans vän Mortensen var på resa genom Sverige för att leta efter de sju nycklarna till hans världsberömda släkting Mary Diana Graafs *mytomspunna laboratorium*.

Härjedalen

Överhogdals kyrka och världens största träbjörn

Hej!

Nu har vi en liten utmaning här. En sak är att resa till ett riktigt turistmål med imponerande arkitektur, rolig underhållning eller spännande historia. Men tänk när ditt resmål är ett landskap med en befolkning på cirka 12 000 invånare utan städer, utan några egentliga sevärdheter och utan underhållning.

Härjedalen är ett av Sverige minsta landskap sett till invånarantal och befolkningstäthet. Här finns varken städer, betydande industri eller något jordbruk att tala om. Det som finns är torvindustri, sågverk och plåttillverkning. Trots bristen på typiska turistattraktioner är Härjedalen ett omtyckt resmål bland både svenska och utländska turister. Vad är det då som lockar turisterna till landskapet?

Det är framförallt naturen. Först och främst fjällen och de höga fjälltopparna varav 40 toppar över 1000 meter. Största delen, fyra femtedelar, av landskapet ligger mer än 500 meter över havet och utgör en del av den skandinaviska bergskedjan. Landskapet gränsar till Norge där höga berg hindrar de varma vindarna från Atlanten, vilket gör klimatet bistrare än i angränsande fjällandskap som Jämtland.

Med sina 153 kilometer backar är Härjedalen ett favoritresmål för skidälskare. På sommaren kommer turister för att vandra i fjällen och fiska.

Medan grannlandskapet Jämtland har många berömda runstenar från vikingatiden finns inte en enda i Härjedalen. Däremot finns något så ovanligt som en broderad runinskrift. På en av de berömda bonaderna i Överhogdals kyrka kan man bland annat läsa runorna ”kuþbu”, som har tolkats som ”gudaboning”. Bonaden är daterad till sen vikingatid.

Härjedalen utmärker sig också för att vara det enda landskap i Sverige där det varken funnits eller finns några städer. I den största tätorten, köpingen Sveg, bor endast cirka 2 500 invånare.

Härjedalens landskapsdjur är brunbjörn. I centrala Sveg finns världens största träbjörn som är cirka 13 meter hög och tog två år att bygga.

Överhogdals kyrka.
Foto: Wikimedia Commons

Världens största träbjörn.
Foto: SVT

Renskötsel.
Foto: Wikimedia Commons

Trots sin ringa befolkning finns dagliga flygförbindelser från Härjedalen Sveg Airport till Stockholm.

En liten del av befolkningen i Härjedalen är samer och de bedriver renskötsel i fjällen. Orten Funäsdalen är sedan länge en samisk samlingsplats och ett centrum för den sydsamiska kulturen.

Önskar du komma ifrån stressen i stan kan jag verkligen rekommendera resmålet Härjedalen.

Ordlista

utmaning, -en – a challenge
understiga (-stiger, -steg, -stigit) – not to exceed, be below
bördig – fertile
ståtar med (-r, -de, -t) – to boast with
bonad, -en – a woven sheet
särdrag, -et – a feature

Att fundera över och diskutera

- Vad vet du om samer och deras livsstil?
- Titta på programmet om den samiska flickan Brita och hennes liv och diskutera hur livet som same gestaltas utifrån Britas verklighet: https://urplay.se/program/173263-andrea-halsar-pa-hos-brita
- Tycker du om att vara i naturen? Varför lockar naturen människor från storstäder?
- Har du något favoritställe i naturen? Berätta om det!

Språkförståelse

Förklara med egna ord vad de kursiverade orden/uttrycken betyder i följande meningar:

1. Men tänk när ditt resmål är ett landskap med en befolkning på cirka 12 000 invånare utan städer, utan några egentliga *sevärdheter* och utan *underhållning*.
2. Trots bristen på typiska turistattraktioner är Härjedalen ett *omtyckt resmål* bland både svenska och utländska turister.
3. Landskapet gränsar till Norge där höga berg *hindrar* de varma vindarna från Atlanten.